

MASARYKOVA UNIVERZITA

P e d a g o g i c k á f a k u l t a

Význam loutky v práci učitele 1. stupně ZŠ

Diplomová práce

Brno 2008

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Marie Pavlovská, Ph.D.

Vypracovala:

Helena Tichá

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jsem pouze literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji PaedDr. Marii Pavlovské za odborné a pečlivé vedení diplomové práce. Děkuji za poskytování rad, materiálových podkladů k práci a metodickou pomoc.

Motto: „Člověk,“ říkával můj otec,“ je v první řadě ten, kdo tvoří. A pouze lidé, kteří spolupracují, jsou bratři. A jenom ti jsou živí, kdo v klidu neusedlí v nastřádané sklizni. Tvořivost, to může znamenat i jeden nepovedený krok v tanci, i určitou nezdařenou ránu dlátem do kamene. Není příliš důležité, s jakým osudem se ten či onen pohyb setká. Tobě slepý, krátkozraký, se taková námaha zdá neplodná, ale poodstup ... Dílo se rodí stejně tak z pohybů, které selhaly, jako z těch, které se podařily... Plodná je pouze ona velká spolupráce jednoho skrze druhého. Pohyb, jež selhal, poslouží pohybu druhému, který se podaří. A úspěšný pohyb pak ukáže společný cíl i tomu člověku, jehož pohyb selhal... “ (Antoine de Saint – Exupéry)

OBSAH:

ÚVOD	7
-------------------	----------

TEORETICKÁ ČÁST

1. DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Dramatická výchova	9
Cíle dramatické výchovy	11
Metody dramatické výchovy	13
Hry s předměty	15
Základy jevištní mluvy	16
Osobnost učitele dramatické výchovy	19

2. LOUTKA

Z historie loutkářství v Čechách, na Moravě a Slovensku	21
Druhy loutek	29
Divadlo ve škole, divadlo ve výchově	35

3. LOUTKA VE VÝUCE NA 1. STUPNI ZŠ

Uplatnění loutky na 1. stupni	37
Projekty, projektové vyučování v základní škole	39
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	42

PRAKTICKÁ ČÁST

Kouzelný svět loutek	45
1. Kouzelná krabička	46
2. Letem světem putování divadelním světem	51
3. Jak Hanička přelstila čerta	56
4. Pohádka o králi a vose	61
5. Zazpívej mi, Kašpárku, písničku	65

VÝZKUMNÁ ČÁST

1. Úvod	70
2. Popis výzkumného vzorku	70
3. Metodologie výzkumu	73
4. Výsledky výzkumného šetření	73
5. Závěr výzkumného šetření	77

ZÁVĚR	79
--------------------	----

RESUMÉ	80
---------------------	----

ABSTRACT	81
-----------------------	----

PŘÍLOHY	82
----------------------	----

POUŽITÁ LITERATURA	97
---------------------------------	----

Úvod

Učení a výchovu považujeme za dílo, které naplňuje celý lidský život. Mnohdy je zrcadlem života jedince. Často si klademe otázku, jaký způsob výuky volit, aby se stalo motivujícím pro žáky. Řešíme, jak vychovávat a vést žáka, abychom v něm utvářeli pozitivní postoje ke světu, k lidem i sobě samému.

Takovým možným způsobem je realizace dramatické výchovy ve školním vzdělávání, neboť ta, podle mého názoru, je schopna naplnit požadované pedagogické cíle. Doposud je považována spíše za netradiční metodu, ale řada pedagogů pochopila její obrovské možnosti, které nabízí při vyučování.

S dramatickou výchovou je úzce spojena loutka. Obě mají mnoho společného. Působí na oblast estetickou, etickou, sociální i rozumovou.

Z mateřské školy si žáci na 1. stupeň přinášejí první zkušenosti a pocity ze setkání s loutkou a dramatickou výchovou. Na učiteli je pak na toto navázat.

A to je jen jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla psát diplomovou práci na téma Význam loutky v práci učitele 1. st. ZŠ.

Žáci se v rámci českého jazyka-literatury seznamují s druhy loutek a loutkovým divadlem vůbec. Nabízí se otázka, zda znají učitelé druhy loutek a historii loutkářství u nás, zda mají možnosti využití loutek, zda zkusili nastudovat loutkové představení s vlastnoručně vyrobenými loutkami ve výuce.

Diplomovou práci jsem proto zaměřila na význam loutky v práci učitele. Snažila jsem se ve své práci hledat možnosti jejího využití ve školní výuce na 1. stupni.

Práci dělím na tři části, teoretickou, praktickou a výzkumnou. V teoretické části se zabývám dramatickou výchovou, jejími metodami a cíli, významem osobnosti učitele při výchově a vzdělávání dětí a vyzdvihuji zásadní vlastnosti, bez kterých by se dobrý učitel neměl obejít. Zmiňuji se o Rámcovém vzdělávacím programu a místu dramatické výchovy v něm. Část teoretického oddílu patří přehledu historie loutkářství u nás a druhům loutek.

V praktické části diplomové práce uvádím možné náměty do výuky s využitím loutky. Náměty, jak doufám, pomohou absolventům či současným učitelům ve výuce a v naplňování průřezových témat.

Výzkumná část diplomové práce má za úkol odhalit na vzorku vybraných škol skutečný stav aplikace práce s loutkou a využití dramatické výchovy na 1. stupni.

Cílem práce je vytvořit materiál pro učitele využitelný ve výuce na 1. stupni.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Dramatická výchova

Pojem dramatická výchova.

Hned v úvodu je třeba odpovědět na otázku, co je **dramatická výchova**?

Název dramatická výchova vznikl překladem z anglického jazyka. U nás se nejčastěji používá výraz dramatická výchova, tvořivá dramatika, výchovná dramatika.

Eva Machková (1998, s. 32) píše: „**Dramatická výchova** je učení zkušeností, to je jednáním, osobním nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahující aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince.“ *Stejně jako Way vyzdvihuje prožitkové učení, přímou zkušenost žáka a jeho možnost objevit nepoznané.*

Jana Mandlová ve Čtvrtletníku DDD (2002) říká: „**Dramatická výchova** je podle mého výchova dětí skrze osobnostní prožitek, jakési divadlo bez diváků. Vychází z toho, co je dětem nejvlastnější- z dětské hry.

Z postele je loď, z koberce moře. Místo kulis fantazie, fantazie, místo kostýmů představitost, místo herců partneři ve hře, kteří v dané situaci pravdivěji jednají, a co víc spolupracují a tvoří.“

„**Dramatická výchova** je pedagogickou disciplínou, která v procesu učení klade důraz na jednání a aktivitu, využívá přímého prožitku a vlastní zkušenosti v jednání, úzce souvisí s dramatickým uměním, neboť využívá jeho prostředků a postupů k splnění svých cílů, tzn. vychovat člověka tvořivého, vnímavého, citlivého, empatického, schopného kontaktu a slovní i mimoslovní komunikace, člověka, který se umí orientovat v běžných i méně běžných životních situacích a mezilidských vztazích, který se umí rozhodovat a jednat svobodně a zároveň odpovědně.“ (Pavlovská, 2002, s. 6)

Josef Valenta obohatil obecnou definici dramatické výchovy o kategorii osobnostně sociálního rozvoje. „**Dramatická výchova** je systém řízeného, aktivního sociálně-uměleckého učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla.“ (J. Valenta, 1997, s. 27)

Většina škol stále ještě funguje na tradičním pojetí vzdělávání, v němž učitel předává a žák přijímá většinou hotové poznatky. Dramatická výchova je možnou cestou objevování.

Dramatická výchova se začala realizovat v našem primárním školství jako samostatný předmět nebo jako metoda práce. Z vyučovacích předmětů má dramatická výchova nejbližší k estetickým výchovám a společenskovědním oborům. Pokud používá dramatickou výchovu jako metodu práce zkušený a znalý pedagog, pak využívá zkušeností žáka. Orientuje vyučování na aktivitu žáků, sami objevují, zjišťují. Aktivita a tvůrčí činnost žáka předpokládá motivující obsah, téma blízké skutečnému životu. Takové učení je celistvé. Vede k odstranění ostychu, uvolnění, nabyté zkušenosti z činností jsou zdrojem pro pestřejší představy, jasnější myšlení. Utváří charakterové vlastnosti a postoje. To vše vyžaduje jiné formy práce, boří zavedený způsob výuky zaměřený na řídicí úlohu učitele. Učitel se stává spíše rádcem, pomocníkem. Hlavním úkolem učitele je především plánování, motivace, vytváření tvůrčí atmosféry. Každý dramatický proces obsahuje několik složek, které od sebe nelze oddělit. Je nutné sledovat všechny současně. Těmito složkami jsou: složka osobnostního rozvoje, složka sociálního rozvoje, etického a estetického rozvoje.

Cíle dramatické výchovy:

Chce-li pedagog správně využívat metody dramatické výchovy, musí znát její cíle. Cíle dramatické výchovy směřují k naplnění jejího obsahu.

„Dramatická výchova, jak píše Marie Pavlovská (1998), učí žáky zvládat prvky a postupy dramatického umění a s jejich pomocí prozkoumávat a vyjadřovat své city, myšlenky, názory a postoje. Dramatická výchova kultivuje a rozvíjí výrazové prostředky, které slouží k sociální komunikaci (řeč a pohyb). Učí vybírat a tvarovat látku tak, aby přesně a dramaticky účinně sdělovala záměr. Vychovává citlivého a poučeného diváka a čtenáře, pomáhá objevit a rozvinout umělecký talent.“

Milada Mašatová, pedagožka a autorka loutkových her říká: „Myslím si, že při dramatických hrách a činnostech se děti poznají opravdu do hloubky, leckdy na sebe prozradí víc, než chtějí. Současně se ale zřejmě učí přece jen jeden druhého chápat a uznávat právo na to, aby byl každý jiný. A taky, už myslím, zaznamenaly i to, že se každý v průběhu času mění – každý s jinou intenzitou a v jiném časovém období. A že je to normální.“ (Mašatová, In Budínská, 1990, s. 10)

Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické. Jsou zaměřeny na osobnostní, sociální, etický a estetický rozvoj osobnosti.

Základní vrstvy-cíle- se navzájem v praxi prostupují, nelze je oddělit.

Osobnostní rozvoj, etický a estetický rozvoj

- Objevovat okolní svět i sebe sama (sebepoznání a sebekontrola), získat pozitivní sebepojetí-tj. posílit zdravé sebevědomí a jistotu.
- Řešit konfliktní situace.
- Uvolnit a odstranit zábrany.
- Cvičit soustředěnost a pozornost.
- Naučit citlivému vnímání.
- Rozvíjet obrazotvornost, fantazii a kreativitu.
- Rozvíjet schopnost kritického myšlení.
- Emocionální rozvoj: tj. zkušenost s různými emocemi. Naučit se pochopit, že city jsou legitimní součástí vnitřního života člověka, že je však nutno je mít pod kontrolou a nenechat se jimi manipulovat.
- Rozvíjet komunikativní dovednosti ve složce verbální a neverbální:

Verbální- vyjádřit svoje myšlenky, postoje, přijímat myšlenky, postoje a pocity druhých, umět naslouchat, porozumět podtextu („co tím chce druhý říci“), rozvíjet plynulost řeči, slovní zásobu i schopnost formulovat, cvičit rytmus a temporytmus řeči apod.

Neverbální – cvičit pohybové dovednosti i schopnost výrazu pohybem, postojem, koordinovat pohyb, rozvíjet orientaci v prostoru a prostorovou představivost, mimiku, gestikulaci, proxemiku.

- Probudit zájem o umění a kulturu (estetický rozvoj) -vybudovat vztah k umělecké literatuře a slovu vůbec, seznámit s nejdůležitějšími elementy dramatu a složkami divadla, učit se rozumět divadlu jako dobrý a vnímavý divák.
- Objevit a rozvinout umělecký talent.

Sociální rozvoj

- Umět naslouchat a umět se vcítit (empatie).
- Cvičení partnerské a skupinové citlivosti, důvěry a spolupráce (příležitost ke spolupráci, společně sdílet a prožívat).
- Orientovat se v běžných životních situacích a mezilidských vztazích, jednat svobodně a zodpovědně.
- Kontakt a komunikativní dovednosti.
- Mít schopnost kritického myšlení – problém nastolený ve hře vyžaduje schopnost klást otázky, posuzovat a ověřovat.

Metody dramatické výchovy:

Pedagogický slovník metodu objasňuje takto: „*Postup, cesta, způsob vyučování (řecky methodos). Charakterizuje činnost učitele vedoucí žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů.* (Průcha, Pedagogický slovník 2003, s. 287)

Specifika metod dramatické výchovy tkví ve využití principu dramatu a divadla. Ve své podstatě jde o budování příběhů, hledání typických a symbolických situací, postav, vztahů při hře v roli. Takový postup vede k zrcadlení života.

Dramatická výchova používá zejména v oblasti sociálního rozvoje dvou základních metod: **improvizace** a **interpretace**. Jejich klíčovým prostředkem je **dramatická hra**. Smyslem **dramatické hry** je působit přímo na jejího účastníka a všestranně rozvíjet jeho osobnost. Podstatou dramatické hry je mezilidský kontakt a komunikace, setkávání různých lidských jedinců v situacích osob, které na sebe vzájemně působí, řeší konflikt svých postojů a potřeb a vytvářejí tak děj.

Dramatická hra může mít různé formy a organizaci. Příkladem jsou etuda, improvizace s dějem, pantomima a další, pokud její součástí tvoří jednání, role, dramatická situace a děj.

Dramatická hra má charakteristickou stavbu:

- Expozici – uvedení do děje.
- Kolizi – vyvolává napětí a potřebu jej řešit.
- Krizi - vyvrcholení dramatu.
- Peripetii – obrat a možnost řešení.
- Katastrofu a závěrečnou katarzi – rozuzlení situace.

Improvizace - je základní metodou dramatické výchovy. Jde o projev vytvořený bez přípravy. Nabízí autentickou situaci, kterou musí dítě aktivně řešit. Při hře přijímá různé sociální role, má možnost vyzkoušet si a řešit nastolené problematické situace rozličnými způsoby. Při improvizaci děti jednájí spontánně, svobodně a bez předchozí přípravy. Nemusí se obávat případných sankcí za omyly nebo chyby, protože se s nimi předem počítá.

Druhy improvizací:

Podle počtu účastníků:

- Sólové.
- Párové.
- Skupinové.
- Hromadné.

Podle počtu a druhu vyjadřovacích prostředků:

- Pantomimické - pohybové, tj. beze slov (příklad: honíme neexistující myš, zkoumáme planetu).
- Slovní - cvičení plynulosti řeči i představivosti (příklad: řetězová vyprávění).
- Kombinované – spojují slovo a pohyb.

Odstupňování složitosti improvizace a míry její dějovosti

- Pohyb, pantomima (jednoduché pohyby bez zápletky, nedramatická jednání).
- Charakterizace (tvoření postav bez interakce).
- Dramatický konflikt.
- Příběhy se zápletkou a dějem.

Podle způsobu a rozsahu zadání námětu

- Učitel může námět k improvizaci zadat slovně, nebo začne sám činnost provádět. Inspirovat může též hudba, tanec, zvuk, obraz, fotografie.

Podle druhu rekvizit

- Improvizace s reálnými rekvizitami.
- Improvizace se zástupnými rekvizitami.
- Improvizace s imaginárními rekvizitami.

(Rekvizita vyvolává představivost, dopomáhá vytvořit iluzi prostředí.)

Podle míry dějovosti (podle přítomnosti či nepřítomnosti dramatického děje)

- Bezdějové improvizace - směřují k uvolnění, k soustředění, pohybu
- Dějové improvizace - jde o etudy pro dvojice, malé skupiny či o dramatizaci

Interpretace je v podstatě výklad díla a jeho tvůrčí zpracování za pomoci prostředků, jenž jasně tlumočí interpretův výklad. Celý proces je vázaný předlohou. Interpretace je považována za druhou základní metodu dramatické výchovy. Jde především o interpretaci dramatických textů, poezie či prózy.

Bláhová uvádí: „*Základní princip této metody spočívá v analytickém postupu – od celku k jednotlivostem, od kolektivní práce, k práci s jednotlivcem.*“ (Bláhová, 1996, s. 49)

Charakterizace patří taktéž mezi metody dramatické výchovy. Bláhová říká: „*Je to postup, při němž hráč přebírá cizí sociální roli s individuálními charakteristickými rysy. Charakterizace je tedy odrazem jeho představ, dojmů, postojů a hodnocení o dané roli. Důležité je, aby nebyla zaměňována za šarži (vnější gesta a pitvoření se), ale aby se opírala o vnitřní porozumění, pochopení a vcítění se do pocitů druhého.*“ (Bláhová, 1996, s. 49)

Hry s předměty

„ Každý jev užitý v divadle je sám sebou a zároveň něčím dalším, co zobrazuje.

Vznešeně se tomu říká znakovost.“ (Richter, 2002, s.5)

Předměty jsou důležitými pomůckami, pomáhají rozvíjet fantazii a tvořivost.

Předmět je neživá hmota, věc. Je specifickým vyjadřovacím prostředkem divadla loutkového.

Luděk Richter shrnul sdělovací možnosti loutky do několika vět.

- *Předměty vypovídají už tím, že jsou (a nebo nejsou). (Dvě zapálené svíčky vedle sebe)*
- *Předměty vypovídají tím, kde jsou. (Míček v prostoru.)*
- *Předměty vypovídají tím, jak jsou. (Dvě židle stojí jedna je položena.)*
- *Předměty vypovídají vzájemným napětím mezi sebou. (Vajíčko a kladívko.)*
(Richter, 1997, s.7-8)

Hry s předměty mají za cíl rozvoj pohybově-výrazových, pohybových, mluvních a rytmických dovedností dětí. Napomáhají vyjadřovat různé vztahy k předmětům (zástupným či reálným i k loutkám), pochopit jejich funkci v životě.

Předměty na jevišti a v dramatické výchově:

- **Předmět - rekvizita**
Jedná se o skutečný předmět, ke kterému zaujímáme vztah. Je tedy sám sebou.
- **Předmět - cvičební náčiní**
Předmět, k němuž nezaujímáme vztah.
- **Předmět - zástupná rekvizita**
Předmět, jenž se v něco proměnil. Supluje jiný předmět, ke kterému zaujímáme vztah.
- **Předmět – loutka**
Předmět je tím, čím je. Oživujeme ho řečí a pohybem, má schopnost jednat a myslet.
- **Předmět – zástupná loutka**
Předmět zastupuje jiný předmět či postavu. Myslí, jedná, mluví a pohybuje se.

Předměty, jež můžeme využít v dramatické výchově: polštářky, noviny, skládací metry, židle, míčky, klobouky, knoflíky, krabičky atd. **Předmět** může být podnětem k jednání – vnímáme, jeho tvar, povrch, zvuk, hmotnost, vůni atd. **Práce s předmětem** je přípravnou fází pro práci s loutkou.

Základy jevištní mluvy

Nezapomeň, že tvá řeč je obrazem tvého ducha!

(Řecké přísloví)

Následující řádky nejsou určeny jen pro ty, kteří se věnují divadlu, ale mnoho důležitého v nich najdou i učitelé sami pro sebe.

Jak říká Jan Přeučil, herec a pedagog: „*Krásný hlas je jeden z velkých darů. Proto je nutné o něj pečovat a co nejlépe s ním zacházet. Na mysli by to měli mít zejména ti, kteří s hlasem pracují a je pro ně nepostradatelný při výkonu jejich profese.*“

(Přeučil, 2007, s. 149)

Tématika jevištní řeči, mluvy je široká. Předpokladem pro její zvládnutí je osvojení si zásad techniky mluvené řeči, to znamená správné zacházení s dechem, hlasem, přesná artikulace, ovládání pravidel spisovné české výslovnosti, výborná znalost mateřského jazyka.

Co je to vlastně řeč?

- Řeč je schopnost vyjádřit, sdělit artikulovanými zvuky obsah vědomí.
- Řeč je vyjadřovací prostředek, „pracovní“ nástroj herce, učitele, každého člověka.
- **Řeč** je specifická dovednost člověka. Je schopen při komunikaci použít výrazové prostředky verbální a neverbální (gesta, mimiku, posunky)

Řeč a její funkce:

- Myšlenková
- Komunikativní
- Výrazová
- Umělecká

Výše uvedené funkce se uplatňují stejně v běžném životě, tak i v jevištní mluvě. Velmi zásadním prvkem pro rozvoj řeči dítěte je mluvní vzor. V této oblasti hrají velikou roli rodiče, škola, spolužáci a v neposlední řadě média, tedy hromadné sdělovací prostředky.

Na utváření řeči se podílejí tři složky:

- Vedení dechu.
- Tvoření hlasu.
- Technika mluvené řeči (přesná artikulace).

Vedení dechu je předpokladem správného tvoření hlasu-tj. nádech, výdech, hospodaření s dechem.

Dechová cvičení - za klidu, pohybu (foukání tenkého papíru, peříčka).

V dýchacím procesu rozlišujeme tři části: vdech, výdech, pauza.

Frázování – úzce souvisí s dýchacím procesem, neboť umožňuje členění souvislé mluvy na krátké úseky pomocí pauz, melodie, přízvuků důrazů.

Pauzy

- významové (mluvčí vědomě odděluje významové celky)
- vdechové

Tři typy dýchání:

- hrudní
- brániční
- hrudně-brániční (smíšený)

Dechová opora

Jejím základním pilířem je aktivní práce bránice a břišních svalů. Hlavní význam dechové opory je v tom, že bez nárazů na hlasové ústrojí a bez námahy hlasové se může hlas rozeznít výrazně a pevně.

Je důležité, aby se děti naučily vypouštět tolik dechu, kolik je nutné pro rozeznění hlasu.

Hlasová cvičení

Hlas se tvoří v hrtanu rozkmitáním hlasivek. Mezi vlastnosti hlasu patří výška, síla, barva. Pro sílu hlasu jsou důležité rezonanční dutiny. U dětí se především zaměřujeme na nadhrtanové rezonanční dutiny.

Artikulační cvičení

Pro dobrou a jasnou srozumitelnost je důležitá správná artikulace.

Mezi artikulační orgány patří:

- rty, čelist, jazyk- **aktivní**
- horní zuby, patra - **pasivní**

Souhlásky se tvoří tak, že výdechovému proudu jsou tvořeny prostřednictvím artikulačních orgánů vytvářeny utvořeny překážky, samohláskám ne.

Velmi významným prvkem pro hlas je **držení páteře**. Jsou-li záda ohnutá, hrudní kost je pokleslá. Následkem toho vzniká **nepříjemná barva hlasu** (tlak hrudní kosti na solární oblast) a **krákové zabarvení** (zvednutá hlava, pokleslý hrudník, přetížené hrdlo, zmáčkнутý hrtan).

Je nutné opět zdůraznit důležitost všech uvedených složek řeči a to nejenom pro dospělé, ale především také pro děti. Všechny zmíněné složky mají rozhodující význam pro srozumitelnost a sdělnost mluvené řeči.

Eva Machková píše: „*Kromě toho jim naše škola – liší se tím od některých jiných školských systémů-věnuje na rozdíl od řeči psané pozornost jen nahodilou a bez dostatečné přípravy učitelů.*“ (Machková, 1990, s. 72)

Osobnost učitele dramatické výchovy

Za zajímavé můžeme považovat tu skutečnost, že v žádné jiné profesi nehraje tak podstatnou roli charakteristika osobnosti jako je tomu právě u učitele. Pohlédneme-li do antiky, nalezneme požadavky učenců na osobnost učitele, těmi se později zabýval i Jan Amos Komenský a další vzdělanci.

„Rádce pro školní čekancy, pomocníky a učitele v císař.králov. zemích (J.Engelbert-r.1814), byla jednou z prvních příruček, která specifikovala charakteristiku osobnosti učitele.

Uvádí se v ní například takovéto požadavky: „učitelská schopnost“, „zdravý rozum, zdravé rozvážení, dobrá paměť a nějaký podíl přirozeného vtipu“, atd. (Průcha, 1997, s. 183)

Pedagogický slovník (Průcha, 2001, s. 261) definuje učitele jako: *„Jednoho ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaného pedagogického pracovníka, spoluzodpovědného za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele, vycházející z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje jeho subjektivně – objektové role v interakci se žáky a s prostředím...“*

Z těchto odborných výkladů je patrné, že velmi významným faktorem ovlivňujícím kvalitu vzdělávání a výchovy dětí ve škole je osobnost učitele. Současné školství klade na učitele nemalé nároky. Dobrý učitel je ten, kdo svoji profesi nejen dobře zvládá, ale také dovede v této práci najít způsob seberealizace. Znakem pedagoga by mělo být také jasné a pochopitelné vyjadřování, dovednost řešit pohotově vzniklé situace a také autorita.

Učitel využívající dramatickou výchovu při své práci musí mít především vnitřní zaujetí pro tento druh práce a měl by mít dále rozvinutou schopnost empatie, jistou míru hravosti, imaginace a tvořivosti, neautoritativní přístup k dětem a také ochotu přijímat stále nové podněty (a to i od žáků), hledat, improvizovat.

Učitel pracující s metodami dramatické výchovy by měl věci vnímat nově, neotřele, pohotově reagovat na změnu okolností. Nelze opomenout komunikační sdělnost, schopnost naslouchat. Důležitá je i vynalézavost při hledání námětů z reálného i literárního světa. Pedagog pracující s dramatickou výchovou by měl mít i patřičné znalosti a dovednosti z tohoto oboru.

Učitel by měl být pro své žáky zajímavý, měl by je umět nadchnout, motivovat. Vztah učitele a žáka je založen na spolupráci a partnerství. Učitel nepředává „hotové pravdy“, naslouchá žákovi, vychází ze zájmu žáka, využívá jeho nabízené řešení.

Pavlovská (1998, s. 9) *velmi výstižně shrnula dovednosti, kterými by měl disponovat učitel dramatické výchovy:*

- *umění komunikovat s lidmi,*
- *pozitivní vztah k lidem,*
- *schopnost vytvářet přátelskou atmosféru,*
- *všeobecný kulturní, zeměpisný a politický přehled,*
- *odbornost a morální způsobilost,*
- *znalost efektivních metod vyučování,*
- *citlivost při hodnocení výkonu žáka.*

Zajímavé v souvislosti s osobností učitele jsou strategie vedení. Strategií chápeme přístup učitele k práci, tedy způsob, jak spojuje metody a techniky v celky ve vztahu k cílům.

Zůstaneme-li u osobnosti učitele dramatické výchovy, pak můžeme hovořit o vedení:

- Přímém, v roli.
- Nepřímém, bočním (učitel dává informace a pokyny během činnosti).

Je pochopitelné, že učitel dodržuje při řízení systém kroků. Tedy od nejjednoduššího k nejsložitějšímu, od pohybu ke slovu, od hromadných improvizací k sólovým.

Učitel nikdy neříká jak, ale nabízí co dělat:

- Kdo (postava)?
- Co (činnost, problém)?
- Kde (místo konání)?
- Kdy (doba dění)?
- Proč (důvod, motiv)?

Jak se stává dílem žáků, hráčů.

Příprava učitele zahrnuje několik základních prvků:

- Přípravné práce - stanovení cílů, volba metod, námětu, stanovení kroků.
- Činnosti učitele v průběhu práce.
- Hodnocení – v dramatické výchově neplatí „správně či špatně“.

2. LOUTKA

Z historie loutkářství v Čechách, na Moravě a Slovensku

Loutkové baroko v Čechách (16. -18. stol.)

První zprávy o potulných loutkářích u nás jsou z II. poloviny 16. století. Byly to většinou cizí kočovné společnosti, které kromě hereckého divadla hrály i divadlo loutkové.

První doložená zpráva o loutkářích v Praze je z roku 1666. Němec Adam Kloss přišel s divadlem „veselých anglických figur“ a i v II. polovině 17. století máme zmínky o dalších německých principálech u nás. Kromě Němců přijíždějí do Čech také Angličané, Francouzi, ale hlavně Italové, kteří svá představení hráli jen pro šlechtu, dvořany a v bohatších kláštřích.

V letech 1680–1740 počet loutkářů v českých zemích vzrůstal a z roku 1697 máme první doklad o loutkovém divadle na vesnici. Roku 1716 požádal principál de Frain o povolení hrát ve Znojmě a okolí a umožnil tím, že loutkové divadlo pronikalo do mnohem menších míst, než divadlo živých herců a s loutkovou produkcí se seznamovaly široké venkovské vrstvy. Vedle cizích kočovných společností se začínají prosazovat i čeští loutkáři. K těm známým patří Matěj Kopecký (narozený roku 1744 v Praze), otec ještě známějšího Matěje Kopeckého ml., který se narodil roku 1775 v Libočanech na Královéhradecku. Činnost Matěje Kopeckého ml. měla význam hlavně v době metternichovského režimu a v době před revolucí v březnu 1848.

Současně s M. Kopeckým kočovalo po českém venkově přes 80 lidových loutkářů.

První záznamy o německých loutkářích na Slovensku jsou z poloviny 18. století. Také na Slovensku sehráli lidoví loutkáři velkou úlohu v době národně osvobozenického hnutí. Když štúrovská generace povýšila středoslovenské nářečí na spisovný jazyk, přicházejí na Slovensko začátkem 19. století moravští loutkáři. Hráli hlavně na venkově, a to česky nebo jakousi čechoslovanštinou, která byla slovenskému obyvatelstvu bližší než maďarština. Známa byla na Slovensku rodina lidového loutkáře Dubského z Čech.

V 18. století se i v loutkovém divadle projevil vliv baroka. Důraz byl kladen na celkový vnější efekt, nádheru, častou změnu prostředí a prolínání různých divadelních

druhů, prostornější a působivější dekoraci (dokladem je první pražská cedule k představení hry HERCULE UND ALCESTE z roku 1713).

Nejstarší loutkářský repertoár byl totožný s repertoárem činoherců a jednotlivé hry se udržovaly na loutkářských scénách ještě v pozdějších desetiletích, i když byly doplňovány novějšími kusy. Přímé doklady o repertoáru loutkářů na našem území jsou řídké. Podobně jako činoherci, uváděli i loutkáři hry s náboženskou náplní, protože chtěli získat přízeň vrchnosti a církve, ale dovedli náboženskou hru oživit komickými prvky.

Dohled nad loutkářskými hrami vykonával obecní nebo policejní úředník přímo při představení, což omezovalo možnost improvizace.

Jeviště loutkářů bylo jakousi odvozeninou barokní kukátkové scény činoherních divadel. Hlavní část tvořil po obou stranách pomalovaný prospekt, jeden pár postranic a horní sufita, která zakrývala pohled do zákulisí. Loutkáři většinou používali čtyři scény – les, náves, světnici a neutrální síň, ty však obměňovali pomocí přístavků. Scéna byla vysoká, nepříliš hluboká, široká, což umožňovalo snazší manipulaci loutkami.

Nejběžnějším typem loutek pro tuto dobu byly **marionety**, závěsné loutky, které byly nasazeny na silném drátě, od dřevěného vahadla vedly vodící nitě k rukám a nohám loutky. Ze starých marionet se nám nezachovaly téměř žádné. Nejstarší dochovanou marionetou je poustevník z roku 1800, čert a smrt, které jsou z počátku 19. století. Z nich lze usoudit, že barokní loutky byly výtvarně provedeny v lidovém barokním řezbářském stylu a jejich tvůrci byli pravděpodobně řezbáři figurálních výzdob kostelních oltářů.

Další používanou formou loutkového divadla bylo divadlo **maňáskové**, při kterém se používaly loutky – maňásky, které se daly navléct na ruku.

Třetí nejběžnější formou bylo čínské **stínové divadlo** a máme o něm zmínky z II. poloviny 18. století, kdy jej u nás provozovali italští a francouzští „mechanikové“.

Loutkáři rozdělovali publikum na dvě kategorie. Do první patřila šlechta, „vzácní příznivci“ a významné osobnosti, kteří měli dobrovolné vstupné, a druhou kategorií byli ostatní, kteří platili v groších nebo krejcarech. Společné postavení loutkářů v té době bylo horší než postavení klasických herců, hlavně v porovnání s hereckými skupinami, které měly přízeň šlechty. Mnoho dekretů a nařízení, které byly vydány v první polovině 18. století proti žebrákům, vagabundům a „zemským škůdcům“, se také vztahovalo na potulné herce a na loutkáře. Byli podrobováni tělesným trestům, byli jim odírány církevní služby, někdy i pohřby.

19. STOLETÍ

Repertoár lidových loutkářů v I. polovině 19. století obsahoval hry ze starého mezinárodního repertoáru (Don Juan, Doktor Faust, Herkules a jiné), hry, které jsou dnes připisované učiteli z Rakovníka, Prokopu Konopáskovi (1785 – 1828). Jsou to například hry (Posvícení v Hudlicích, pan Franc ze zámku a Weberův čarostřelec) a hry převzaté z činoherního divadla (Loupežníci na Chlumu). Oblíbené byly hry o loupežnících a hry s vlasteneckým zaměřením, ve kterých se objevovala touha po lidumilném vládcu (např. Posvícení v Hudlicích).

K lidovým typům loutek patřil stále Kašpárek (Pimprle), který měl vlastnosti svých předků (světáctví, lehkovážnost, obhroublost, zálibu v jídle). Jeho protějškem byl selský Škrhola a další postavy byly většinou král, princezna, princ a pan Franc. Všechny loutky vodil a mluvil sám principál a jednotlivé typy rozlišoval změněným hlasem (Kašpárka mluvil fistulkou, ženské hlasy falsetem). Loutková představení byla stále zaměřena k dospělému obecenstvu.

Ve II. polovině 19. století přestává loutkové divadlo být záležitostí jen potulných komediantů a začíná pronikat do rodin a škol, začíná se ho používat jako výchovný prostředek a na rozdíl od dřívějška se jeho repertoár obrací k mladému divákovi. To se projevilo hlavně na jeho repertoáru. Loutkovým divadlem se začínají zabývat přední kulturní osobnosti a v roce 1913 vyšla série „dekorací českých umělců“ II. poloviny 19. století. Následovaly ještě další tři dekorace, na kterých se podíleli významní výtvarníci jako Adolf Kašpar, František Kysela, Ota Bubeníček, ale také Josef Skupa. Se zvýšeným zájmem o loutkové divadlo se objevila celá řada různých příruček a návodů, jak využít loutku pro divadlo.

Na Slovensku byla situace jiná. Na rozdíl od Čech se ochotnické loutkové divadlo ujalo na území Slovenska až po roce 1913. Do té doby bylo pouze záležitostí lidových loutkářů.

LOUTKOVÁ RENESANCE V ČECHÁCH (1900 – 1914)

V této době začíná být loutkové divadlo chápáno jako umělecký žánr. Vznikl „Český svaz přátel loutkového divadla“, jehož členem se stal také dr. Jindřich Veselský, pozdější organizátor veškerého loutkářského dění u nás. V roce 1905 je založen časopis „Český loutkář“, který vychází dodnes pod názvem „Loutkář“. Další důležitou událostí této doby byl první loutkářský sjezd v Praze v roce 1903 a hned o rok později druhý v Plzni. Zájem se obracel na děti, a proto byly vypisovány soutěže na loutkové hry pro děti. Repertoár se stále více obracel k dětskému divákovi a jeviště postupně ovládala pohádka. Objevil se i nový typ hrdiny – Český Honza. Kašpárek změnil svou povahu, stal se z něj veselý, statečný, dobromyslný vtipálek. Psaní loutkových her pro děti se věnovali přední čeští literáti – A. Jirásek – Pan Johanes (1917), J. Kvapil – Pohádka o princezně Pampelišce (1898). Objevila se také snaha přiblížit shakesperovské drama, antické nebo francouzské klasiky mládeži formou zjednodušených her. Vznikly i maňáskové pohádky (Princezna Čárypíše od M. Záhořové) a objevily se první příručky pojednávající o maňáskovém divadle (Dr. Veselý – Bramborové divadlo – 1913).

UMĚLECKÁ VÝCHOVA NA VINOHRADECH

Uměleckými výpravnými hrami a skutečným herectvím s loutkou – marionetou proslulo divadlo „Umělecké výchovy“, které bylo založené v roce 1914 v Praze na Vinohradech. Spolupracovali s ním přední pražští herci, výtvarníci, literáti a hudebníci. V „Umělecké výchově“ se začalo hrát marionetami zavěšenými na nitích. Velká pozornost byla věnována scénické hudbě ke každé hře.

LOUTKOVÉ DIVADLO ZA I. SVĚTOVÉ VÁLKY

Zvyšování národnostního útlaku ze strany Rakouska – Uherska způsobilo, že loutková divadla se zaměřila na vlastenecké hry, ve kterých byla i v době války ostrá politická satira. Dokladem je jedna z ukolébavek, kterou zpíval Kašpárek na kabaretních večerech, které byly pořádány od února 1917:

DOBRÚ NOC RAKOUSKO
SLADCE SPI,
NECHŤ SA TI ZDÁVAJÚ
C.K. SNY.

SLADCE SPI,
DOBRÚ NOC,
UŽ SA NEPROSÍME
O POMOC.

Loutkové divadlo se hrávalo i na frontách, v době války pro odpočinek, výhodné bylo, že nebyl potřeba divadelní sál a také si loutka mohla dovolit to, co by z úst vojáka byla vlastizrada:

NÁŠ KAŠPÁREK MALÝ,
BOTY ROZTRHANÝ,
NOVÝ VŠAK UŽ NEDOSTANEME,
NEB JSOU KŮŽE DRAHÝ...

Hodně se hrály hry Tyla, Jiráskův Pan Johanes, hry lidových loutkářů (Oldřich a Božena), světový repertoár, hlavně Shakespear a Moliér.

Potomek Matěje Kopeckého Antonín Kopecký, který musel v roce 1915 narukovat, založil loutkové divadlo v českých legiích v Itálii. Podobně i další potomci slavného loutkářského rodu hráli divadlo na frontách. Stejně jako v Čechách působili Kopečtí, na Slovensku to byl rod Stražanů.

LOUTKOVÉ DIVADLO V PRVNÍ REPUBLICE v Čechách a na Moravě

Po vzniku samostatné republiky v roce 1918 vzniklo mnoho nových loutkových divadel. Kolem roku 1920 je v ČSR na tři tisíce divadel. V témže roce zahájilo svou činnost LD „Říše loutek“ v Praze, které bylo po dlouhou dobu nejlépe vybavené divadlo v Evropě. Jeho uměleckým vedoucím se stal sochař Vojtěch Sucharda. Mezi přední scény se zařadila i „Kašpárkova říše“ v Olomouci – Hejčíně pod vedením ing. Fr. Čecha (1898 – 1952), známého autora loutkových her. Mimořádně velkou úlohu pro rozvoj českého loutkářství sehrálo loutkové divadlo Sokola v Libni pod vedením dnešního zasloužilého umělce dr. Jana Malíka. Stalo se novátorskou dílnou (kruhový horizont, trojlávkový systém, dlouhé vedení marionet...) a bylo pořadatelem mnoha loutkářských kursů a školení v třicátých letech.

Velká pozornost se věnuje propagaci loutkového divadla výstavkami a sjezdy. Loutkáři začínají hrát pravidelně v sobotu a neděli, a proto roste potřeba her. Převládajícím žánrem je stále pohádka.

1918 – 1939 LOUTKÁŘSTVÍ NA SLOVENSKU

Po ustanovení ČSR přichází na Slovensko česká inteligence a přináší s sebou nadšení pro ochotnické divadlo. Jestliže v roce 1919 existovalo na Slovensku 11 loutkových divadel, pak v roce 1928 jich bylo už 156. Hrál se při odborech Matice slovenskej, při jiných spolcích (z nich nejvýznamnější byl TJ SOKOL). Na repertoáru byly většinou české hry, ale postupně se objevovaly i slovenské, které však často psali čeští pedagogové působící na slovenských školách.

OSOBNOSTI ČESKÉHO LOUTKOVÉHO DIVADLA MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

Dr. JINDŘICH VESELÝ

Byl publicistou, historiografem, propagátorem a organizátorem československého loutkářství. V roce 1912 založil loutkářský časopis, vydal mnoho loutkových her, organizoval styky s loutkářským zahraničím, výstavy, sjezdy a různá školení. Byl jedním ze zakladatelů organizace UNIMA (Union international des Marionetes) a do roku 1957 byl jejím předsedou. Získal titul doktora filosofie na základě disertační práce o tradičním Faustovi lidových loutkářů.

JOSEF SKUPA

Mezi dvěma světovými válkami u nás existovalo jediné profesionální loutkové divadlo – „Umělecké loutkové divadlo profesora Skupy“. Josef Skupa se proslavil doma i za hranicemi dvojicí loutek Spejbla a Hurvínka. Tyto dvě postavičky ztělesňovaly odvěký boj dvou generací a jejich hry byly určeny dospělým divákům. Teprve po Skupově smrti, kdy se těchto loutek ujal Skupův žák Miloš Kirschner, se staly Spejbl a Hurvínek oblíbenými postavami dětí.

Repertoár Skupova divadla byl původně zaměřen na veselohru a parodii, ale s blížící se II. světovou válkou hráli častěji hry s protifašistickým zaměřením a jejich činnost vrcholila v době okupace.

Pod vedením Skupy získal svůj vztah k loutkám i světoznámý tvůrce československého loutkového filmu Jiří Trnka. Byl jeho žákem a ve třicátých letech

působil jako výtvarník v jeho divadle.

Zasloužilý umělec **PhDr. Jan Malík**

Už od svých dvaceti let byl činný jako herec, režisér, scénograf, dramaturg a autor her. Jeho nejznámější pohádkou je „Míček Flíček“, která byla přeložena do 18 jazyků. V roce 1944 založil Ústřední loutkové divadlo v Praze a od roku 1949 působil jako profesor na divadelní fakultě FAMU v Praze.

1939 – 1945 LOUTKOVÉ DIVADLO ZA II. SVĚTOVÉ VÁLKY

Známé heslo „Inter arma silent musae“ (Když mluví zbraně, mlčí múzy) neplatilo o loutkovém divadle ani za II. světové války. V té době vrcholí Skupova odbojná činnost, kterou prováděl pomocí svých slavných her „Voničky“ /1940/, „Ať žije zítřek“ /1941/ a „Dnes a denně zázraky“ /1942/. Autorem všech těchto her byl Jan Malík.

Skupa byl v lednu 1944 zatčen a v drážďanské trestnici odsouzen. Při bombardování Drážďan v únoru 1945 se mu však podařilo osvobodit.

Ochotnické scény v době války ztrácely často provozní místnosti, v nichž probíhala představení. Ty byly zabírány pro Wehrmacht nebo Hitlerjungen. Ochotníkům byly zabavovány archívy a inventáře. I přesto se hrálo dál ve ztížených podmínkách. Mnoha divadlům se podařilo loutky i zařízení zachránit a ukrýt, aby po válce mohla obnovit svou činnost. 12. dubna 1941 zrušily okupační moc Českou obec sokolskou, ale mnohá sokolská divadla hrála dál.

Čeští loutkoherci se uplatňovali i v zahraničním odboji. Jedním z nich byl Ján Chamula ze Zvolena, který byl vyučený truhlář a už od mládí fandil loutkovému divadlu. Za války se dostal do francouzského internačního tábora Camp de Cours, kde byli soustředěni po porážce Španělska zahraniční interbrigadisté. Chamula vyráběl z palivového dřeva primitivní marionety a spolu s českými interbrigadisty pro marionety skládal texty.

Od května 1942 do října 1943 působil v oblasti Blízkého východu putovní loutkové divadlo BAJKA. Jeho zakladatelem byl Zdeněk Hapala-Kopecký z Frýdku-Místku. Soustředil kolem sebe invalidy, kteří nebyli schopni řadové služby pro zranění. Bajka se svými představeními zajížděla k našim i polským jednotkám, hrála i pro civilní obyvatelstvo.

Loutkové divadlo se hrálo i na českých školách, které byly v době války založeny v Anglii, zvláště na státní škole v Mansfem Hall, kde byl ředitel Adolf Bartošík, loutkoherecký nadšenec a amatérský výtvarník. Založil loutkářský kroužek a spolu s dětmi hrál především české hry.

LOUTKOVÉ DIVADLO PO OSVOBOZENÍ

První významnou událostí v loutkovém divadle po osvobození bylo zrovnoprávnění loutkového divadelnictví s ostatními druhy umění v roce 1948. Důsledkem bylo založení profesionálních divadel na celém území republiky. V roce 1956 působí na našem území už 14 profesionálních divadel:

Divadlo Spejbla a Hurvínka.

Divadlo Radost v Brně.

Naivní divadlo v Liberci.

Malé divadlo v Českých Budějovicích.

Středočeské loutkové divadlo v Kladně.

Loutkové divadlo v Teplicích.

Ústřední loutkové divadlo v Praze.

Západoslovenské divadlo v Nitře.

Bábkové divadlo v Žilině.

Divadlo dětí v Plzni.

Krajské divadlo loutek v Ostravě.

Štátné bábkové divadlo v Banskej Bystrici.

Loutka – studující scéna loutkové katedry AMU v Praze.

Loutková katedra AMU v Praze existuje od roku 1951 a vyučuje se zde od roku 1952. Od roku 1960 začalo probíhat na této katedře dálkové studium pro pedagogy loutkářství na školách, rozvíjí se i amatérská činnost a výchova mladých loutkářů v lidových školách umění, které mají dnes název „Základní umělecké školy“.

Druhy loutek

Loutka by neměla být chápána jako zdrobnělina, napodobenina lidské postavy, nýbrž jako její stylizace. To znamená její zjednodušení, oproštění od detailů. Měla by být čitelná, srozumitelná pro diváka. Při její tvorbě se využívá stylizace tvarová, tj. vychází se z geometrických tvarů a také ze stylizace barevné. Tu charakterizuje například červený královský plášť. Loutka působí jako celek.

Při výrobě loutky je potřeba brát v úvahu její velikost vůči hracímu otvoru.

Neopomíjíme také tu skutečnost, kolik loutek bude na scéně. Bereme v úvahu akce loutky.

Hlava tvoří jednu pětinu (poměr 1:8). Obličej dělíme na části: čelní, nosovou, bradovou. Přesunováním a posunováním obličejových prvků docílíme rozličných charakterů. Před samotnou realizací výroby loutky je dobré si ji nakreslit a udělat si barevně návrh z an face i profilu.

Při členění druhu loutek lze vycházet z řady kritérií. Například míra plastičnosti, způsob vedení, směr vedení.

Vycházejme při členění druhů loutek tedy ze směru vedení.

Loutky úrovně – partnerské

Loutkoherec (vodič) hraje v úrovni svých rukou a většinou ve vzájemném partnerském vztahu k nim.

Panenka, panáci, figuríny

Herec je vodí přímo na scéně, čímž je zvýšen pocit manipulovatelnosti. Pohyb je charakterizován náklony těla, pohybem po scéně. Panenky s sebou nesou kouzlo dětské hračky. Figuríny mají v sobě vtip, grotesku, frašku. V lidových tradicích se objevuje jeden z možných příkladů - masopustní hadrová bába, již z koše vykukuje doktor Faust mávající rukama. Nebo velmi dobře známá klibna - kůň s hlavou vycpanou senem, z látky, pod níž jsou ukryti dva lidé. Jejich nohy se stávají nohami koně.

Totemové loutky

Ve většině případů jsou nepohyblivé, ojediněle s jedním jednoduchým pohybem. Totemové loutky hrají především klidné, důstojné až obřadné charakteru postav.

Loutky spodové

Představují rozhodně nejširší skupinu běžně používaných figur. Vodíme je zdola, většinou kryti za paravanem a stávají se vlastně prodlouženou rukou loutkoherce. Naše ruka je buď přímo v kostýmu loutky, nebo jediná prostřednictvím vodicí tyče, prodloužené pod hrací lištu. K výhodám tohoto loutkového druhu patří temperamentní pohyb, poměrně snadná hra s rekvizitami, v nemalé míře příprava jednoduché stavby paravanu. Za nevýhodu lze považovat neexistující podlahu a s tím i související potíže s udržením správné výšky.

Maňásci

Jedná se o loutky prstové, které mají původ už ve středověku. Co je a bylo pro ně typické? Smyslem jejich hraní bylo pobavit, proto se často navzájem obuškem bijí hlava nehlava pro obveselení obecenstva. Pro svoji velmi jednoduchou výrobu se stali maňásci brzy rozšířeným druhem loutky. Pro každou zemi, kraj se časem vytvořil charakteristický typ maňáska, s typickým oblečením, nářečím. A vždy je doprovázel nástroj, kterým vyčínil všem okolo. Ať to byla oprátka, klacek či kladívko.

Aby loutka – maňásek naplnil, co se od něj očekává, tedy vtip, nápadité situace, živelnost a hraní s rekvizitou, musí být dostatečně kvalitní. To znamená, že hlavička musí být k tělu v takovém poměru, aby nebránila např. v zatřepání si na čelo. Nelze opomenout kvalitu ručiček a v neposlední řadě důležitost kostýmu, který dotváří postavu. Výhodou maňásků je také to, že zkušený vodič může animovat dvě postavy najednou. Přitom je důležité nezapomínat na hlasové odlišení postav, dále na rozdílnost pohybu loutek. Lze to řešit i tak, že jedna postava chodí a druhá sedí. Je potřeba si dát pozor na přílišný nadbytek pohybu. Je dobré přistupovat k pohybové části s citem, kdy zdůrazňujeme jen významné pasáže dialogu. Pozor také na přílišnou zbrkllost loutek v prostoru. Divák je tak ochuzen o vychutnání si pohybu loutky. Všechno, co na scéně probíhá, by mělo být zpomaleno.

Marota byla původně hůl „dvorních bláznů“, jež ji nosili jako znak svého úřadu.

Marota je vlastně hlavička na holi, s rolníkovým límcem. Rozpohybování loutky je velmi jednoduché-šroubovitým pohybem se natřásá, ruce se rozkývají, figura tancuje, kráčí. Důležitá z hlediska životnosti je přesnost pohledu, naklonění hlavy, natočení celé postavy. S ohledem na to, že v podstatě hrajeme obrysem loutky, a tedy lze vyjádřit jen jednoduché situace, hodí se pro tyto loutky spíše lidová říkadla a tanečky.

Javajka

Pochází z Indonésie. K nám se dostaly po vystoupení Obrazcovova divadla z Ruska v roce 1949.

Javajka je nejbližší snaze o realistické ztvárnění postavy. Umožňuje to především vláčnost vodicích drátů, hraje celým tělem, tedy i detaily a gesty. Důležité pro výkon vodiče je výtvarné řešení a krejčovské zpracování oblečku loutky. Javajka je pohlednější, má-li výraznější prvky, např. rozevlátý plášť, paruku. Neuškodí rekvizity – vějíř, hůl atd. Použití rekvizity je velmi snadné. Navlékneme je přímo na ruku loutky, můžeme je i připevnit k dlani patentkou. Lehčí předměty lze nabírat do dlaně s pomocí magnetu vsazeného do dlaně.

Loutka hůlková

Jedná se v podstatě o javajku, jejíž držadlo je posunuté pod paravan, tedy pod nožky figury. Podíváme-li se do historie, fungovali, coby figurky v jeslích. Dotvářeli vánoční atmosféru. Hůlková loutka promlouvá spíše svým výtvarným provedením, než možnostmi hereckými. Loutkoherec její nedostatky dotváří zajímavým hlasem, vtipnou písničkou.

Za zmínku stojí ještě:

Loutky plošné

Zapátráme-li trochu v historii, tak například Mikoláš Aleš namaloval před mnoha lety plošné figury dětem své bytné. Tyto loutky jsou technicky řešeny následovně.

Jednotlivé části jsou nakresleny samostatně, pak jsou teprve kompletovány. Klouby jsou spojeny cvočkem s rozvírací nožkou, drátkem stočeným do plochého kolečka na lícové straně. Ovládání je řešeno tahem nitě, táhlem z drátu, špejlí... Loutka může být pomalována oboustranně. Možnosti loutky jsou spíše omezeny na drobnější situační scénky. Kroky obvykle jsou symbolizovány kyvem jedné nohy s nakláněním panáka vpřed a vzad. Jednoduchost výroby umožňuje výrobu většího množství dvojníků. Jedna postava může mít více pohybových variant.

Stínohra

Prapůvod bychom hledali v pravěku. Stín ruky, či větve na stěně ozářené jeskyně. I dnes jsou oblíbené stínové obrázky šikovných rukou. Vedení loutky bývá po vzoru Číny vodorovné, kde rozpohybovali figury třemi vodicími tyčinkami vedenými kolmo k plátnu. Zdroj světla je umístěn nad hlavou vodiče. Číňané si zakládali na

puntičkářském vedení pohybu loutek. Bohatě výtvarně provedené loutky tak zdařile vytváří iluzi bájných příběhů. Po orientálním způsobu je loutka vedena zdola. Tady už nemůžeme zdaleka mluvit o hereckém provedení, ale o obřadnosti produkce. To vše díky pevně stanoveným pravidlům, znakům.

Loutky kombinované

Jedná se o spojení hlavy loutky s živou rukou herce, či herců. Plnou iluzi figury, postavu dotváří kostým. Patří sem například **přilbové (hlavové) loutky**, kdy je hlava figury upevněna na pokrývku hlavy (čapka, přilba), připevněnou pod bradu. Tělo zakrývá větší kostým.

Promyšlenější jsou **loutky krosnové**. Na zádech loutkoherce je popruhy jištěna páteř figury s rameny a vkloubenou hlavou. Ta je rozehrávána pevným táhlem připevněným na čelence nebo přilbě vodiče. Loutkoherce má ruce v objímkách upevněných na pažích, celé tělo zakryté kostýmem. Za nevýhodu je považováno to, že loutkoherce nevidí figuru, nemůže ji tedy kontrolovat. Má potíže s orientací v prostoru.

Určitě v této kapitole stojí za zmínku i **loutka mimická**, která vzniká za pomoci prstů, dlaně či celé pěsti. Pracujeme s vhodným natočením ruky, dokreslením očí, vlasů, úst.

Svrchní loutky

Mezi svrchní loutky patří marionety, které jsou pro mne nejpřitažlivější. S marionetami mám zkušenosti, jak v praxi učitelské, tak i v amatérském loutkovém divadle Loutkadlo při MěKS Mohelnice.

Se svými žáky jsem se zúčastnila řady loutkových divadelních představení, pořádaných na naší domovské scéně v Mohelnici. Dále pak výstavy loutek – Království loutek aneb z pohádky do pohádky, která se uskutečnila v muzeu Adolfa Kašpara v Lošticích. A nemohu opomenout Loutkářskou dílnu pravidelně pořádanou v Mohelnici, která je neustále bohatým zdrojem informací. A to jak pro laiky, diváky tak i pro nás amatérské loutkoherce.

Často právě na Loutkářské dílně padne otázka ze strany posluchačů, jak je po technické stránce vybavena marioneta.

V následujících řádcích následuje odpověď.

Marionety

Objevují se už ve středověku, kdy za doprovodu hudby poskakují, natřásají se a vytvářejí tak pouliční komediantství.

Loutka je zavěšena na nitích, či na drátě. Už sama konstrukce loutky je velkým uměním. Má řadu pravidel, která je potřeba dodržet při jejich konstrukci. Tvůrce musí vzít v úvahu proporce, materiál, a správnou volbu vahadla. V praxi se nejvíce uplatňují loutky 50-70 cm vysoké. Nejčastěji používaným materiálem je dřevo. Těžiště loutky by mělo být v kyčlích, postava se pak lépe pohybuje, nestává se přítěží při hře. Nelze opomenout váhu hlavy. Příliš těžká hlava komplikuje pohyb a postavení nohou.

Kaširovaná hlava je lépe ovladatelná, a proto se více využívá. Při tvorbě ručiček se převážně volí dřevo nebo textil, textil pro efekt a dřevo pro svoji životnost, ovšem nevýhodou je hlučnost při dotyku rekvizit. Textilní ručky působí taktéž efektně, ale na škodu je jejich váha, jsou příliš lehké.

Krátké nožky jsou pro loutku výhodou. Lépe chodí. Chodidlo má být krátké, zaoblené. Botičku či nožku je dobré podlepit plstí, gumou nebo kůží. Vše s ohledem na materiál podlahy.

Klouby jsou pospojovány buď dřevěným čepem, nebo kůží.

Důležitý je také kostým loutky. Z materiálů volíme spíše lehké, úplety, flanely nebo trikotin.

Platí zásada: méně je někdy více. Nešijeme zbytečně ty části oblečení, které nejsou vidět. Mohou mnohdy loutku omezit v pohybu.

Nelze zapomenout na vahadlo. Jedná-li se o postavu lidskou, volíme svislý kříž, u zvířecí postavy pak horizontální variantu kříže.

Zajímavá kapitola v práci loutkoherce je navázání loutky-marionety. Nabízí se zde možnost bližšího seznámení s loutkou, spřátelení se. Vychytání drobných nedostatků.

K navázání volíme vícepramenné rezné nitě. Délka navazovaných nití odpovídá výšce lávky nebo ochozu. Má-li postava sedat, navážeme delší nitě, abychom neukazovali ruce s vahadlem. Nejprve vážeme hlavu, poté ramena. Závěs tvoří základní trojúhelník- hlava, navázaná na oba spánky, pak ramena. Následuje navázání stehů a nití na ruku. Za zmínku také stojí marioneta v práci s rekvizitou. Zkušenosti praví, že by rekvizita neměla narušovat práci loutkoherce. Proto je dobré volit vždy nejjednodušší způsob jejího použití. I za cenu pomoci jiných kolegů-loutkoherců, kteří citlivě a pohotově rekvizitu připevní za pomoci efektu světlo-tma.

Hovoříme-li o loutkách, není na škodu se také zmínit o jevištních zástěnách, neboť ty s loutkou úzce souvisí.

Rozlišujeme:

- Improvizované – deka přehozená přes šňůru, stoly, dvě židle.
- Stolové – kufříkový paraván na stůl, portálový stolový paravánek.
- Paravány pro spodové loutky-lehká, skladná konstrukce z jednoho až dvou polí.
- Konstrukce pro závěsné loutky-jevištní marionetová.

Divadlo ve škole, divadlo ve výchově

Za dětské divadlo považujeme divadlo hrané dětmi, rozumíme jím všechny jeho druhy a typy (divadlo hudební, činoherní, loutkové, taneční, pantomimické či divadlo poezie).

Často se také používá termín školní nebo školské divadlo, poněvadž jej hrají děti, jejichž činnost má vazbu na školu.

Školní divadlo má svou historii. Ta sahá až do středověku, kdy se uplatňovalo při výuce latiny. Velký vliv na rozvoj divadla ve škole měl Martin Luther (1483–1546). Do našich zemí pronikal jeho vliv ve druhé čtvrtině 16. století. Ve velikém počtu se uváděly hry s biblickým námětem-Jan Campanus Vodňanský (1572-1622).

Hojně se objevovaly i antické komedie, ovšem výrazně upravené. Školské hry měly za cíl:

- Cvičit paměť.
- Zdokonalit se v latině.
- Naučit dobrému vystupování.
- Vychovávat k mravnosti.

Jan Ámos Komenský (1592–1670) se zasadil o zavedení her do bratrských škol. Bránil se divadlu „řemeslnému“. Odmítal římské komedie ve školách. Jako první přichází s myšlenkou odlišení divadla jako uměleckého druhu a školní hry, jako pedagogického prostředku.

V době vlády Josefa II. školní divadlo zaniká. Znovu se objevuje v 19. století. Hry, které vznikají, mají mravoučný charakter. Autory her jsou především kněží-učitelé (František Pravda, Matěj Josef Sychra). Ve druhé polovině 19. století se v dětském divadle objevuje dramatizace pohádky. Dramatizace pohádek zaujala dobře známou Elišku Krásnohorskou (1847- 1926), která se stala autorkou hned několika.

V první polovině 20. století ve 20. a 30. letech přichází snaha hledat nové cesty, metody vyučování.

Dramatizace se objevuje ve výuce cizích jazyků, vlastivědy, prvouky.

Miloslav Dismán (1904–1981) byl nejvýznamnější osobností tohoto hnutí.

V 60. letech 20. století vznikají první literárně dramatické obory na lidových školách umění, loutkářské soubory (např. Milady Mašatové). Také dětský soubor Pirko Jindry Delongové a řada dalších neméně významných.

Divadlo ve výchově

„Divadlo ve výchově je zvláštním typem divadla, které spojuje některé principy dramatické výchovy s divadlem pro děti.“ (Pavlovská, 1996, s. 27)

Jedná se o novou aktivitu, která vznikla v Anglii. Jejím cílem je spojení školy a umění, prezentace školní látky živým způsobem. Spojuje principy dramatické výchovy s divadlem pro děti.

Za typické je považováno:

- Námětem představení je literární předloha, učební „látka“.
- Spojení aktivit žáků s představením.
- Technicky nenáročné, uskutečňuje se ve škole.

Práce dětského (loutkového) divadla

Dětské divadlo je převážně autorské. Základem je otevřená forma, jež je blízká vyprávění a popisu. Zajímavostí je nesevřenost děje, střídání prostředí.

Nejčastěji uplatňovaným postupem je dramatizace či adaptace literární předlohy. Text by měl odpovídat věku. Z literárních žánrů se nejvíce uplatňuje tradičně folklórní pohádka, často také moderní pohádka. Ta umožňuje pracovat s nonsensem, groteskou a nadsázkou. Nelze opomenout skutečnost, že nenásilně rozvíjí obrazotvornost a fantazii dětí. Zvolené téma by mělo obsahovat dramatické momenty. Za nevhodnou předlohu lze považovat lyrický text, neboť je v něm kladen důraz na vnitřní pochody postav. Lyrika je vhodná pro divadlo poezie (např. pásma). Recitátor nevstupuje do role. Slovo je základem, interpret jej povyšuje výrazem na divadelní prostředek.

Divadlo, které ožívá spolu s dětmi, nabízí odhalování nově objevených souvislostí, podnětů. Námět je prozkoumáván variacemi v přípravných improvizacích. Děti tématem žijí delší dobu. Mají možnost prozkoumat jej ze všech stran.

Metoda navlékací, tj. řazení epizod za sebou je základním principem.

U dekorativních prvků je důležité zvážit, nakolik jsou nositeli tématu.

U hudby raději volíme hudbu živou (kytara, flétna).

Kolektivní tvorba je velmi důležitá, děti se stávají spoluautory. Není dobré přicházet před děti s hotovou představou. Zásadní metodou je improvizace. Děti dochází ke konečné podobě tvaru prožitkem, poznáním, pochopením.

3. LOUTKA VE VÝUCE NA 1. STUPNI ZŠ

Uplatnění loutky na 1.stupni základní školy

Několik názorů dětí na loutky a na loutkové divadlo, které posbírala před rokem 1989 Hana Budínská. (Budínská, 1990, s. 13)

„...Na loutkovém divadle se mi líbí to, že řezbář vyjadřuje v loutce život. Když si prohlížím loutku, jakoby se na mne dívala živýma očima a říkala: já jsem ze dřeva, a přece chytřejší než ty...“

„...Jako malá jsem jednou viděla loutkové divadlo za výkladní skříní. Tak mě ohromilo, že jsem si prokousla prst...“

„...Loutkové divadlo, to je ta nejkrásnější dětská hra, která vůbec je. Měli bychom ho chránit, jako naši přírodu, nebo se také jednou může stát, že už nebude. Tak to tedy ne!“

Děti se s loutkou setkávají poprvé nejčastěji v předškolním věku, tedy v mateřských školách anebo na představeních pořádaných pro mateřské školy. Učitel na tuto zkušenost navazuje na prvním stupni základní školy.

Loutka svým optimistickým charakterem v tomto období přispívá k radostnému životu dětí, působí silně na city, napomáhá tak při vytváření základních etických a společenských vztahů, působí hravou formou na děti, využívá k tomu dětem činnost nejbližší – hru. Oživená loutka vede děti k aktivitě. Loutka velmi silně a přitom nenásilně vede děti k plnění požadovaných úkolů. Dítě rádo vykoná, co od něj očekává oblíbená loutka.

Zásadní rozdíl v práci mezi loutkovým divadlem a činností s loutkou v základní škole je v konkrétním cíli, jenž vyplývá z potřeb a prostředí základní školy. Vyučující respektuje věkové a individuální zvláštnosti dětí, a protože učitelka dobře zná prostředí třídy, respektuje i zvláštnosti jednotlivců, specifické potřeby. V rámci hry s loutkou se může s jednotlivou poznámkou obrátit ke konkrétním dětem, je-li to potřebné, do představení může vložit problémy, které je potřeba řešit. Loutkovou hrou může učitel vzbudit zájem o návyk, který se jen verbálním připomínáním těžce vypěstovává, a nadále jej

upevňovat.

Využití loutek by mělo být plánovité, nenahodilé. Práce s loutkou je na místě, potřebuje-li vyučující zesílit zájem dětí, navodit jejich soustředěnost, zvláště pak v situacích pro děti nezajímavých. Tehdy loutka zapůsobí, coby stimul a taktéž jako motivační prvek.

Loutka může děti provázet celým vyučováním. Může jim pokládat otázky, zadávat úkoly. Za dobrý nápad lze považovat loutku v roli maskota třídy.

Veliké uplatnění má loutka na poli etických a společenských vztahů a estetické výchovy.

Při práci s loutkou se nabízí improvizované scénky, ať už připravené či jako reakce na danou situaci. Loutka napomáhá řešit nastolenou problémovou situaci. Zajímavé jsou ilustrované pohádky, hrané například na stole, vedoucí k rozvíjení slovní zásoby, k samostatnému mluvnímu projevu dětí. Tu může hrát učitelka, namísto čtení pohádky anebo ji mohou provádět děti. Loutka může být inspirací pro výtvarný, ale i hudební projev dítěte.

Zmiňujeme-li se o estetické výchově, pak připomeňme její hlavní cíl, jímž je vést děti k chápání krásy, objevovat pro ně umělecká díla, podílet se na jejich vkusu, naplňovat jejich citový život. Loutka, loutkové divadelní představení může být inspirací, námětem k malbě či kresbě ve výtvarné výchově.

Obrovské možnosti skýtá loutka v naplňování mezipředmětových vztahů.

Loutka je i dobrým pomocníkem v naplňování průřezových témat realizovaných na 1. stupni ZŠ. Dobře se uplatňuje v osobnostní a sociální výchově, neboť napomáhá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni.

Školní vzdělávací program na téma loutky a divadla pamatuje ve všech ročnících

1. stupně. Ve vzdělávacím oboru český jazyk a literatura jsou v učivu uvedeny termíny:

divadelní představení, herec, loutka, jeviště. Tyto výrazy by měl žák po absolvování

1. stupně být schopen vysvětlit. Tady se nabízí využití dramatické výchovy, jejích

metod. Právě metody dramatické výchovy ve spojení s loutkou jsou cestou k objasnění uvedených pojmů hravou a pro děti přitažlivou formou.

Projekty, projektové vyučování v základní škole

Po roce 1989 prochází české školství řadou změn. Hledá způsoby pro zkvalitnění výuky. Objevují se různé alternativní cesty výuky, jaké nabízí například aplikace **projektů** do výuky.

„ **Projekt** jest určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě. “(Killpatrick, In Kratochvílová, 2006)

„ **Projekt** je komplexní úkol (problém), spjatý s životní realitou, s níž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti. “ (Kratochvílová, 2006, s.36)

Podstatným znakem projektové výuky je, že žáci projekt realizují od jeho plánování až po vytvoření odpovídajícího produktu, artefaktu, konkrétního výstupu projektu a svoje zkušenosti zprostředkovávají druhým.

Projekt má čtyři fáze, které je nutno dodržovat při realizaci každého projektu.

- **Záměr** – spouštěč projektu, impuls. Zaujetí, motivování pro danou činnost. Snaha prozkoumat problém.
- **Plán-zmapování** cesty, otázky, které budou objasněny, typy činností, časové rozvržení, prostředky.
- **Provedení-společná** realizace, podpora nápadů dětí, jejich vlastní aktivity, vyslovení jejich názorů.
- **Hodnocení – průběžné**, dílčí a závěrečné. Do hodnocení se zapojují všichni, a to jak děti tak učitel. Hodnotíme průběh činnosti, zaměřená je pozornost na sebehodnocení i na ostatní.

Přednosti, cíle projektové výuky jsou bezesporu veliké a rozsáhlé. Jmenujme za ostatní jen několik:

- U žáka vzniká silná motivace k učení.
- Rozvíjí se samostatnost žáka.
- Přebírá zodpovědnost za výsledek práce.
- Žák se učí řešit problémy.

- Učí se kooperaci a spolupráci.
- Pracuje na svých komunikativních dovednostech.
- Rozvíjí svoji tvořivost.
- Integrace předmětů.

Úskalí projektů:

- Pedagog musí odhadnout míru využití projektů ve výuce.
- Náročná organizace.

Projekt a tematický celek

Tematická výuka stejně jako projekty provází výuku v řadě základních škol. Tematický celek je blok činností vztahujících se k určitému tématu. Má své cíle i konkrétní úkoly pro děti a učitele. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného nebo slovesného produktu. Hovoříme-li o projektu, je nasnadě zmínit termín integrace. Ve školní praxi hovoříme o integrované výuce, která usiluje o propojení učiva, o vznik vazeb mezi jednotlivými vyučovacími předměty.

Při srovnání projektu a tematické výuky zjišťujeme následující. **Projekt** je organizovanější, vyžaduje od žáka větší odpovědnost, žák na cestě k cíli plní i dílčí úkoly. **Projekt** se vyznačuje aktivností žáka, praktickým uplatněním získaného v běžném životě. A v neposlední řadě také prezentací výsledku své práce.

Tematický celek je vnímán jako řada hodin, které vedou k dosažení obecného vzdělávacího celku.

Tematická a projektová výuka si jsou velmi blízké a ve výchovně vzdělávacím procesu se často tyto dva typy výuky doplňují.

Specifickým projektem dramatické výchovy je **strukturované drama**.

„Struktura je účelné uspořádání prvků, částí nebo složek nějakého celku, soustava vnitřních vztahů, organizace a výstavba prvků podle určitého vnitřního vzorce“

(Machková, 1998, s. 104)

Strukturované drama je způsob práce v oblasti dramatické výchovy, který vznikl ve Velké Británii. V České republice přispěli k jeho rozšíření po roce 1989 britští lektori dramatické výchovy, především J. Neelands, který je považován za mistra strukturovaného dramatu.

Jednoznačný překlad termínu „strukturované drama“ v České republice neexistoval, proto se tento způsob práce označoval více termíny, například „školní drama“,

„drama ve vzdělání“, „strukturovaná dramatická hra“, až se nakonec vžil termín „anglické drama“.

V české odborné pedagogické literatuře se vymezením pojmu strukturované drama zabývá se hned několik autorů. Patří mezi ně Eva Machková, Radka Svobodová, Dana Svozilová, Jaroslav Provazník.

Marie Pavlovská, patřící mezi naše teoretičky dramatické výchovy, chápe „strukturované drama“ jako specifický způsob učení žáka, jako neobvyklý způsob zprostředkování žákovi požadovaných kvalit vzdělávání: *„Jde o učení, kdy si skupina i jednotlivci osvojují způsob tvořivého myšlení, jednáním v navozených modelových situacích a hrou v rolích zde dochází k sociálnímu učení. Žáci projevují emoce i intelekt, své poznatky se učí zobecňovat, odhalovat širší souvislosti a tím porozumět nejen sobě samému, ale i světu, který nás obklopuje.“* (Pavlovská, 2002, s. 13)

Drama ve vyučování je způsob jak jej obohatit, umožňuje zkoumat sporné otázky, vztahy a události. K tomuto typu činnosti nemusejí mít žáci divadelní dovednosti. Ve strukturovaném dramatu se využívají různé techniky, konvence, které se váží na téma hodiny. Učitel může volit verbální techniky (telefonický rozhovor, vyprávění, horké křeslo), techniky s pantomimou a jednáním v roli (výměna rolí, živé obrazy), techniky grafické a zvukové (kresba postavy, odborná a populárně naučná literatura).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní vzdělávání je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních vzdělávání.

Základní vzdělávání na 1. stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Stojí na principu poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (nezapomíná na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami). Vzdělávání svým praktickým a činnostním charakterem spolu s odpovídajícími metodami **motivuje** žáky k dalšímu učení, **vede** je k učební aktivitě a poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodný způsob řešení problémů.

Dramatická výchova je do RVP ZV zařazena jako jeden z doplňujících vzdělávacích oborů, který není povinnou součástí základního vzdělávání, ale jeho obsah doplňuje a rozšiřuje. Dramatickou výchovu je možné využít pro všechny nebo jen některé žáky jako povinný nebo povinně volitelný vzdělávací obor. **Jako metoda práce může, nebo by dokonce měla prolínat skrze všechny předměty.**

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru DRAMATICKÁ VÝCHOVA pro 1. stupeň ZŠ:

Očekávané výstupy – 1. období (tj. 1. – 3. ročník)

- Žák zvládá správné tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla, dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých.
- Zkoumá témata a konflikty na základě vlastního jednání.
- Spolupracuje ve skupině na tvorbě jevištní situace, prezentuje ji před spolužáky.
- Rozlišuje herní a reálnou situaci, přijímá pravidla hry.
- Reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadelního, filmového, televizního, rozhlasového).

Očekávané výstupy - 2.období (tj. 4.- 5. ročník)

- Žák pracuje s pravidly hry a jejich variacemi, dokáže vstoupit do role a v herní situaci přirozeně a přesvědčivě jednat.
- Propojuje somatické dovednosti a kombinuje je za účelem vyjádření vnitřních stavů a emocí vlastních i určité postavy.
- Rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích, nahlíží na ně z pozic různých postav, zabývá se důsledky jednání postav.

- Pracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru a využívá přitom různých výrazových prostředků.
- Prezentuje inscenační tvar před spolužáky a na základě sebereflexe a reflexe spolužáků na něm pracuje.
- Reflektuje svůj zážitek z dramatického díla, rozlišuje na základě vlastních zkušeností základní divadelní druhy (RVP ZV, 2005, s. 88).

Školy by měly zařazovat dramatickou výchovu do svého ŠVP jen tehdy, pokud mají k dispozici pedagogy, kteří mají vnitřní zapálení pro dramatickou výchovu. Měli by to být lidé, kteří jsou hluboce přesvědčeni o jejím významu a přínosu, který může ovlivnit atmosféru celé školy. V neposlední řadě by měl být zmíněný učitel odborně připraven. Na vedení školy, učitelích je, aby při zavedení tohoto předmětu byla tolerantnější k většímu hluku, který k práci v dramatické výchově patří. Nutností je odborná učebna vybavená nejlépe kobercem. Důležité je i materiální vybavení pomůckami potřebnými při realizaci lekcí dramatické výchovy (klobouky, jednoduché hudební nástroje, šátky, rekvizity, atd.).

PRAKTICKÁ ČÁST

Kouzelný svět loutek

(Tematický blok vyučovacích hodin realizovaných na 1. stupni NŠ s využitím aktivizujících metod dramatické výchovy a loutek)

Hodiny tematického bloku:

- 1) Kouzelná krabička
- 2) Letem světem putování divadelním světem
- 3) Jak Hanička přelstila čerta
- 4) Pohádka o králi a vose
- 5) Zazpívej mi, Kašpárku, písničku

Cíle tematického bloku

- Navození pozitivní atmosféry ve třídě.
- Emocionální prožitek.
- Propojení (integrace) vyučovacích předmětů prostřednictvím dramatické výchovy.
- Získání nových vědomostí formou hry.
- Využití projektu ve vyučování.
- Rozvoj herních, komunikačních, psychomotorických a sociálních dovedností.
- Prezentace výtvarné a dramatické činnosti.
- Práce s loutkou.

1. Návrh projektu –Kouzelná krabička

Název	Kouzelná krabička
Realizace	3. ročník ZŠ Loštice šk.2007/2008
Typ projektu	• podle délky: krátkodobý (5 vyučovacích hodin v průběhu dne) • podle prostředí: školní • podle počtu zúčastněných: třídní • podle organizace: vícepředmětový • podle navrhovatele: uměle připravený • podle informačních zdrojů: kombinovaný
Smysl projektu	Předmět běžné potřeby v netradičním využití.
Výstup	Krabičková pohádka
Předpokládané cíle	Kognitivní: žáci: • vyhledají informace v encyklopedii, na internetu • nastudují text pohádky • rozvíjejí svoji fantazii Afektivní: žáci: • realizují hodnocení práce na projektu Psychomotorické: žáci: • vyrobí krabičkové loutky Sociální: žáci: • spolupracují ve skupině i v celé třídě v průběhu projektu, respektují tempo pomalejších spolužáků
Předpokládané činnosti	• Brainstorming-Co se ti vybaví, řekne-li se slovo krabička? • Motivační rozhovor • Činnost reportérů-pohyb po škole (dotazování spolužáků a zaměstnanců) • Presentace zjištěných výsledků

	• Hra s pantomimou • Improvizace • Nastudování a následná realizace pohádky
Organizace	Práce ve třídě, v učebně, prezentace ve školní třídě, práce individuální a skupinová
Předpokládané výukové metody	• Metody slovní-rozhovor, diskuse, brainstorming, diskuse, • Metody práce s textem-knihou, encyklopediemi, informacemi na internetu • Metody praktické-výtvarné činnosti, pracovní činnosti, výroba loutky • Metody řešení problémů
Předpokládané pomůcky	Krabičky, krabice různých tvarů a velikostí, nůžky, lepidlo, psací potřeby, barevný papír, kreslicí čtvrtky A3, pastelky, fixy, encyklopedie, internet, Orffovy nástroje
Způsob prezentace projektu	Prezentace pro žáky ročníku 2. A
Způsob hodnocení	V rámci třídy: Průběžné hodnocení každé hodiny, sebereflexe žáků Vyučující: Hodnocení práce dětí, snahy, úsilí

2. Realizace projektu:

1.Charakteristika třídy:

3. ročník.Věk dětí: 8 –9 let. Počet dětí: 27 (17 dívek, 10 chlapců)

Třídu učím druhý rok. Ve třídě převažují dívky, které jsou průbojnější. Právě ve skupině dívek je několik vůdčích typů, které se těžko přizpůsobují práci v týmu, přesto je celková atmosféra ve třídě kamarádká. Kázeň je na dobré úrovni.

2. Průběh projektu:

1. vyučovací hodina

- Brainstorming-hledání odpovědi na otázku:Co si představíš pod pojmem, slovem *krabička*?
- Motivační rozhovor.
- Rozdělení žáků do skupin. Každá skupina vyšle reportéra a ti pokládají úvodní otázku (Co si představíš pod pojmem, slovem *krabička*?) náhodně vybraným spolužákům ze sousedních ročníků.
- Vyhledávání odpovědi v encyklopediích, na internetu.
- Prezentace odpovědi skupinami.
- Vyhodnocení možných použití, tradiční a netradiční.
- Děti zaujala možnost využití krabiček k výrobě loutek a následné nastudování – Krabičkové pohádky.

2. vyučovací hodina

- **Rozehřátí:** Honička – *Baba Žvanilka* (jeden honič, koho dožene, toho plácne. Plácnutý musí zůstat stát a nahlas mluvit o čemkoliv bez přestávky. Hra se hraje do úplného vychytání všech, anebo dokud není zastavena hra), *Dr. Záchrana* (předávaná baba, doháněný se může zachránit tak, že řekne slovo začínající na Dr. Varianta:Může se dát jakékoliv jiné spojení hlásek.)
- **Uvolnění:** *Sezení v kruhu*-Každý řekne svůj nejpříjemnější zážitek z poslední doby
- **Charakterizace:** Hromada krabiček různých velikostí, tvarů a barev – každý si z této hromady vybral šest krabiček se zavřenýma očima (náhodný výběr). Z těchto krabiček postavil stavbu, k ní vymyslel název, napsal jmenovku. Pak všichni prohlíželi, co postavil.
- Skupiny musely postavit jakoukoliv společnou stavbu, dohodnout se na konečné

podobě stavby

- Jaké vlastnosti má krabička?(hraná, barevná, malá...)
- **Pantomima:** Každé dítě si vzalo krabičku. Mělo předvést údiv nad tím, co našlo uvnitř krabičky po jejím otevření. Varianta: Předvést, jak se diví dítě, jak se asi diví tatínek, myška...
- **Hry s předmětem:** Čím vším může být krabička? (hrníčkem, autíčkem, mimínkem....)
- **Improvizace:** Žáci si vylosovali lístečky, na kterých měli napsáno téma improvizace (např. cesta – truhlička s pokladem - pochvala, babiččina půda - šperkovnička - princezna....)

3. vyučovací hodina

- **Četba** – Krabičkové pohádky
- **Práce** ve skupinách, rozdělení úkolů
- **1. -3. skupina:** Výroba krabičkových loutek (král Krabícius, princezna Krabička, babice Krabice, drak Krabičák)
- **Postup výroby:** Postavy vystupující v pohádce jsou nalepené jen na jedné straně krabic různých velikostí. Drak se skládá ze tří krabic, sestavených podle velikosti od největší po nejmenší, které jsou spojené gumou. Z jedné strany je nalepený drak a druhá strana je prázdná a představuje schodiště.
- **4. – 5. skupina:** příprava scény, (velká krabice, do které se vejdou všechny loutky), rekvizity (krabice s nalepenými obrázky - drak, mrak, ryba, rak, rýč, malá krabička se zvonečkem)

4. vyučovací hodina

- **Rozdělení rolí:** vypravěčka, král Krabícius, princezna Krabička, babice Krabice, drak Krabičák (každá skupina vybrala jednoho zástupce - herce), dále byli vybráni vodiči loutek.
- **Ostatní žáci** doprovází pohádku na Orffovy nástroje (pohyby loutek, údery oznamující půlnoc).
- **Nastudování pohádky** – vodiči vodí loutky, herci čtou text podle rolí

5.vyučovací hodina

- Loutkové představení pro žáky 2. A
- Zhodnocení projektu učitelkou a dětmi

3. Reflexe:

Podmínky pro realizaci projektu byly velmi dobré. Děti mají už s podobným druhem výuky dobré zkušenosti, a tak vždy přivítají další možnost pracovat tímto způsobem. Dobrá je i informační vybavenost školy, tedy dostupnost internetu. Cíle byly naplněny všechny, jen spolupráce ve skupině dělá některým dětem ještě potíže. Formu a metody lze považovat za dobře zvolené.

Bylo potěšující sledovat emocionální prožívání dětí v průběhu projektu. Samy v závěrečném hodnocení zdůrazňovaly, jak jim práce na projektu přinášela potěšení a radost. Zajímavé, v rámci diagnostiky třídy, pro mne jako učitelku bylo sledovat, jak pracují jednotlivé skupiny. Kdo je vůdčí typ a kdo se raději přizpůsobí, podrobí. Také bylo moc zajímavé sledovat, jak si děti během představení navzájem pomáhaly.

Realizace pohádky se tedy vcelku zdařila, sice s drobnými chybami, ale diváci žáci 2.A, představení odměnili velikým potleskem.

2.

1. Návrh projektu – Letem světem putování divadelním světem

Název	Letem světem putování divadelním světem
Realizace	5. ročník ZŠ Loštice
Typ projektu	• podle délky: krátkodobý • podle navrhovatele: uměle připravený • podle účelu: směřující k získání vědomostí • podle prostředí: školní • podle počtu zúčastněných: společný • podle informačních zdrojů: kombinovaný
Smysl projektu	Objasnit žákům 1. a 2. ročníku pojmy divadlo, herec, loutka
Výstup	Chytrá kniha aneb divadelní názvosloví v hlavě žáka
Předpokládané cíle	Kognitivní: žáci: • vyhledají a utřídí pojmy • vysvětlí rozdíl mezi hercem a loutkou • uvedou příklady známých loutkových divadel u nás Afektivní: žáci: • splní stanovené cíle • ohodnotí svoji snahu Psychomotorické: žáci: • vytvoří <i>Chytrou knihu</i> s vysvětlenými pojmy • vyrobí na ukázkou několik loutek (maňáska, plošnou loutku, prstové loutky atd.) Sociální: žáci: • spolupráce ve skupině • zvládají komunikaci s dospělým, ale i s mladšími spolužáky
Předpokládané činnosti	• motivační rozhovor • sbírání, třídění informací • prezentace získaných informací • práce na <i>Chytré knize</i> • výroba loutek

	• nastudování etud na jednotlivé pojmy
Organizace	Práce ve třídě, v učebně informatiky, individuální a skupinová práce, kooperativní výuka, tělocvična
Předpokládané výukové metody	• Metody slovní-rozhovor, diskuse • Metody práce s textem-na internetu, knihou, encyklopedií • Metody praktické-grafické a výtvarné činnosti, pracovní činnosti, výroba produktu-<i>Chytré knihy</i> • Metody řešení problému • Metody materiálně- věcné- práce s loutkou, kostýmem • Metody pantomimicko-pohybové-pantomima
Předpokládané pomůcky	Encyklopedie, papír A3, pastelky, fixy, textil, jehla, nit, nůžky, lepidlo, počítač, kostýmy
Způsob prezentace projektu	Prezentace pro žáky 1. a 2. třídy v literární výchově
Způsob hodnocení	Průběžné hodnocení každé hodiny, hodnocení žáky po prezentaci

2. Realizace projektu

Charakteristika třídy:

5.ročník (11 dívek, 12 chlapců, celkem 23 žáků)

Nejsem třídní této třídy, ale bylo mi v ní umožněno realizovat projekt. Znáám třídu jen z několika hodin, kdy jsem zde suplovala. Ve třídě převažují klidní, vstřícní žáci.

Celková atmosféra ve třídě je komunikativní a přátelská. Žáci mají zájem pracovat na něčem novém.

2. Průběh projektu

1. vyučovací hodina

- Motivační rozhovor
- Sbírání informací

- Třídění informací, rozhovor, diskuse.
- Prezentace získaných informací

2. vyučovací hodina

- Výroba *Chytré knihy*, kam žáci umístili prezentované pojmy
- Tvorba loutek (spodové-vařečkové, maňásek, plošné, prstové)

3. vyučovací hodina

- **Rozehřátí:** Přidávaná baba-jeden honič začíná, koho dožene a plácne, ten se jej chytá za ruku, přidává se. Tak postupně vzniká řada, která se nesmí roztrhnout (za roztržení je možné potrestat-např. kotoulem). Babu ale smí předávat jen ti, kteří se nachází na kraji a to volnou rukou
- **Uvolnění:** Relaxační hudba-motivace-Jste loutkou, vaše tělo je hadrové....
- **Rozhovor o pocitech**
- **Soustředění:** Elektřina-kruh, jeden je uprostřed. Někdo opatrně pošle signál stiskem ruky dalšímu a ten zase dál, prostřední se snaží chytit toho, u koho je signál dříve, než jej pošle dále – pak výměna.
- **Pantomima:** (dirigent, zpěvák, malíř, **herec**, muzikant, **loutka**, operní pěvec atd.)
- **Pantomima s imaginární rekvizitou:**Hra na klavír. Lakování nehtů. Průzkum neznámé planety.
- **Klobouky:** Každý si vybral z hromady klobouků a čepic na zemi. Úvaha nad tím, kdo onu pokrývku hlavy nosil, jaký byl. Zda starý či mladý, jak chodil. Pak výměny míst v kruhu, kontakty očí, každý jde za svou postavu. Varianta: Psaní životopisů postav.
- **Rozhovor o prožitcích.**
- **Etudy:** Žáci si vylosovali lístečky s náměty. (Spejbl a Hurvínek, Pejsek a kočička, princezna Zlatovláska a Jiřík atd.)

4. vyučovací hodina

- **Promyšlení prezentace-scénář:**
- (paraván pro maňáskové divadlo, před ním Poutník, který řídí prezentaci)
- hudba, Poutník (drží v rukách Chytrou knihu) – úvod
- zazní gong, Poutník otevře Chytrou knihu, co list to nový pojem

- z po za paravánu vystoupí vždy jeden žák, který objasní jeden pojem
- **divadlo: Divadlo** je druh umění, spočívající v hraní herců na jevišti před jevištěm. "Hlediště" je obvykle ohraničený prostor, který je určen pro diváky. Diváci z hlediště pozorují představení. Druhů divadel je více. Např. hudební divadlo, kde hrají herci s doprovodem hudby a kde se hodně zpívá.
- **jeden žák ukazuje obrázky našeho nejznámějšího divadla**-Národní divadlo,
- **herec, herečka**: Druh umělce, který dramaticky předvádí jinou postavu. K tomu využívá především svého těla (mimika, pohyb, hlas). Herci se uplatňují především v divadle, filmu, televizi, nebo rozhlase.
- **následuje krátká etuda na téma herec, herečka**
- **Loutka**: Loutka může být chápána jako:
- **Hračka** představující nejčastěji osobu nebo zvíře.
- **Výtvarná podoba** dramatické divadelní postavy. V tomto případě může být loutkou jakýkoliv předmět, který představuje divadelní postavu. Předmět denní potřeby, hračka, improvizovaná loutka z nejrůznějších materiálů apod.
- **Loutky se dělí** podle způsobu vodění. Například: loutky zavěšené na nitích nebo na drátech (pomocí vahadla) - **marionety** - např. Spejbl a Hurvínek; loutky navlečené na ruku **maňásci**, **marot**- vařečková loutka. Dá se říct, že loutkou se v divadelním slova smyslu stává každý předmět, který divadelně jedná (je animován, neboli oživen).
- **Žáci předvedou** vlastnoručně vyrobené loutky a vysvětlí, o jaký druh loutky se jedná.
- **Loutkoherec** – herec vodící loutky v loutkovém divadle.
- **Následuje krátká etuda s loutkou.**
- **Poděkování za pozornost a předání Chytré knihy posluchačům.**
- **vyučovací hodina:**
- Samotná prezentace.
- Kresby žáků 1. a 2. třídy inspirované prezentací.
- Zhodnocení projektu učitelkou a dětmi.

3. Reflexe

Připravené téma žáky velmi zaujalo. S vyhledáváním a s tříděním informací neměli žádné potíže. Bylo zajímavé pozorovat, jak při zpracování informací zohledňovali věk žáků, pro které připravovali prezentaci. Zaujaly mne i pocity a prožitky dětí, které si navzájem sdělovaly ve třetí vyučovací hodině. Myslím, že jsem je měla díky práci na projektu možnost lépe poznat. Chytrá kniha měla veliký úspěch a nestala se zaprášeným inventářem třídy, nýbrž je třídou průběžně doplňován o nová a nová slova. Žáci z řad diváků ji doplnili o pěkné ilustrace inspirované prezentací.

Za jediný nedostatek považuji čas, který jsme měli vytýčený na realizaci projektu, neboť ubíral dětem klid na práci. Příště bych projekt rozčlenila do dvou dnů.

Pro velký úspěch žáci 5. A prezentovali projekt i pro žáky ostatních tříd 1. stupně.

3.

1. Návrh na projekt: Jak Hanička přelstila čerta

Název	Jak Hanička přelstila čerta
Realizace	2. A ZŠ Loštice
Typ projektu	• podle organizace: vícepředmětový • podle navrhovatele: uměle připravený • podle účelu: směřující k získání vědomostí • podle délky: krátkodobý • podle prostředí: školní • podle počtu zúčastněných: společný • podle informačních zdrojů: vázaný
Smysl projektu	Charakteristika literárních postav
Výstup	Dramatizace pohádky Jiřího Havla: Jak Hanička přelstila čerta
Předpokládané cíle	Kognitivní: žáci: • vyjádří svoji myšlenku • charakterizují postavy • nastudují pohádku Afektivní: žáci: • dokáží obhájit svůj názor • splní stanovené cíle • ohodnotí svoji snahu, přístup k práci Psychomotorické: žáci: • vyrobí sáčkovou loutku Sociální: žáci: • osvojí si pravidla komunikace • využijí prostředků neverbální komunikace • zvládají komunikaci ve skupině • zapojují se do kooperace ve skupině
Předpokládané činnosti	• Motivace: Četba pohádky • Řízený rozhovor • Rozehrátky – Čertí bál • Uvolnění, soustředění-četba textu v rolích

	• Pantomima • Hra v roli • Kresba čerta • Rozhovor nad obrázky • Výroba sáčkových loutek • Práce s loutkou • Dramatizace pohádky • Realizace představení spojená s výstavkou sáčkových loutek • Hodnocení
Organizace	Individuální práce, práce ve skupinách
Předpokládané výukové metody	• Metody slovní-rozhovor, vysvětlování, diskuse • Metody praktické-grafické a výtvarné činnosti, nácvik pracovních dovedností • Metody materiálně- věcné –práce s loutkou
Předpokládané pomůcky	Svačninové papírové sáčky, pastelky, fixy, nůžky, lepidlo,
Způsob prezentace projektu	Prezentace pohádky před žáky 2. A třídy. Výstavka sáčkových loutek a obrázků nakreslených v průběhu projektu ve třídě.
Způsob hodnocení	Hodnocení žáků -jak se jim navzájem spolupracovalo, co by zlepšili a proč. Hodnocení v průběhu projektu i výsledku učitelem-co se povedlo, jaká byla spolupráce mezi žáky atd.

2. Realizace projektu

1.Charakteristika třídy:

2. ročník. Věk dětí: 8 –9 let. Počet dětí: 27 (17 dívek, 10 chlapců)

Třidu učím rok. Ve třídě převažují dívky, které jsou průbojnější. Mají snahu ostatní spolužáky neustále řídit. To je ovšem jediný větší problém v této třídě. Jinak se jedná o klidnou třídu, kterou mi nečiní potíže nadchnout k jakékoliv nové činnosti. Děti v této třídě jsou vždy velmi spokojené, čtu-li jim pohádku, nebo si jen tak povídáme o pohádkovém světě.

2. Průběh projektu

1. vyučovací hodina

- **Motivace:** Četba pohádky – Jiřího Havla: Jak Hanička přelstila čerta (výrazné hlasité čtení vospělým čtenářem)
- **Řízený rozhovor:** Vyjmenujte postavy z přečtené pohádky. Jaké povolání vykonával Frantík v pekle? Koho mu přinesl čert do pekla na výpomoc? Jaká jídla měla Hanička pro čerta uvařit? Jak Hanička přelstila čerta, co mu dala místo jídla? Co se stalo s čertem, když ten Haniččin neznámý pokrm snědl? Proč čerta přelstila? Jaká byla Hanička? Jaký byl Frantík? Jaký byl čert?
- **Rozehřátí: Čertí bál** – děti tančí za zvuků hudby, pohybují se jako čerti, vydávají stejné zvuky, někdo je starý rohatý čert, jiný mladičký, divoký
- **Chyt' čerta:** (soustředění) Děti – čerti sedí v kruhu, dlaně otočené vzhůru. Určený hráč stojí uprostřed kruhu a snaží se plácnutím na dlaň dítěte- čerta jej chytit. Povede-li se mu to, tak si vymění místo.
- **Pantomima:** Napodobení chůze čerta, možno rozvinout o chůzi mladého, starého čerta, jak chodí Lucifer, král pekel, jak starý čert, co hlídá pekelnou bránu atd.
- **Hra v roli:** Děti si vylosují lístečky, kde mají uvedeno, co mají předvést. (Čertí školu, čertice televizní hlasatelkou v čertí televizi atd.) Obměna: Využití zástupné řeči, *čertštiny*. A děti mohou hádat, o čem se mluví.

2. vyučovací hodina

- **Četba pohádky** v rolích.
- **Kresba** čerta, jak si ho děti představují. Mohou mu přiřadit i jméno a zaměstnání jaké vykonává v pekle.
- **Rozhovor nad kresbami.** Snaha o charakterizaci postavy čerta.
- **Výroba** sáčkových loutek. Děti se inspirovaly především pohádkou a hlavně vycházely z charakterizace postav.
- **Práce s loutkou.** Děti si zkoušely, jaké mají možnosti při vodění sáčkové loutky.

3. vyučovací hodina

- Příprava představení - **dramatizace pohádky** - proběhl konkurz, děti samy navrhly do jednotlivých rolí spolužáky, ti četli text a také byli vybráni vodiči loutek. Využili jsme paraván pro maňáskové divadlo.
- **Příprava výstavky** obrázků čertů a sáčkových loutek, které se přímo nezúčastnily loutkového představení.

4. vyučovací hodina

- Samotná prezentace před žáky 2. A.
- Prezentace obrázků a sáčkových loutek.
- Zhodnocení projektu učitelkou a dětmi.

3. Reflexe:

Děti se na pohádku těšily. Sesedly se na zem na koberec a poslouchaly. Nejprve jsem ji přečetla sama. Využila jsem přitom svých zkušeností z loutkového divadla. Zabarvovala jsem hlasy a využila mimiky a gestiky.

V řízeném rozhovoru jsem se snažila děti dovést k co nejbližšímu pochopení a vystižení charakteru postav.

Ve výuce a nejenak tomu bylo i při realizaci tohoto projektu často používám aktivizující činnosti.

Proto přišlo na řadu rozehrátí v podobě čertího bálu.

Dětem se tato aktivita líbila, mohly se protáhnout a „začertit“, jak samy vyjádřily.

Hra- Chyt' čerta, plynule a tematicky navázala na čertí bál a děti jsem si s její pomocí uvedla do stavu soustředěnosti.

Pantomima i hra v roli byla pro mne i děti velmi přínosná. Pro mou práci učitelky je velmi zajímavé sledovat, jak který žák přistupuje k danému tématu. Každý díky svému vnitřnímu světu a rozdílným pozorovacím schopnostem přistupuje k jejich realizaci jinak. Vždy po této části hodiny zařazuji flexibilně rozhovor s dětmi o jejich pocitech. Mají totiž ohromnou potřebu sdělit si dojmy.

Četba pohádky v rolích byla pro slabší čtenáře náročnější. Nedokázali udržet tempo, rytmus děje. Našli však svoje uplatnění v roli vodičů, měli jsme dvě alternující skupiny.

Kresby čerta se dětem moc povedly, na dlouhou dobu vyzdobily naši třídu. Zajímavá byla jména, která děti čertům vymýšlely. (Např. Brumla, Vrzal, Rohatec, Škytal atd.) Žáci dokázali stručně s ohledem na svůj věk vysvětlit, proč čerta nakreslili v takovéto podobě a z jakého důvodu pro něj zvolili uvedené jméno.

Výroba sáčkových loutek nečinila dětem žádné potíže, neboť s ní už měli z dřívějších zkušeností. I techniku vodění zvládly rychle.

Při přípravě na představení proběhl konkurs na jednotlivé role. Překvapilo mne, jak rychle děti vybraly protagonisty příběhu. Zvolily dva chlapce, Jakuba, Vojtu, a jednu dívku, Vendulku.

Jakub byl vybrán díky své povaze, byl nejbližší charakteristice čerta, Vojta byl dětmi určen do role Franty. Venda je velmi chytrá dívka, které, jak děti říkají, to „úžasně pálí“, tak byla vybrána do role chytré Haničky.

Dramatizace pohádky šla poměrně dobře, díky předchozím činnostem, které byly pečlivě připraveny.

Samotná prezentace měla u dětí z mateřské školy úspěch. Realizovali jsme ji v rámci každoroční návštěvy předškoláků v naší škole.

Myslím, že je děti svým vystoupením i svými obrázky dobře zmotivovaly ke vstupu do první třídy.

Hodnocení se prolínalo celým projektem a to jak ze strany učitelky, tak i žáků.

V závěru jsme hodnotili především prezentaci, a co bychom měli příště vylepšit a čeho se vyvarovat.

4. Návrh projektu-O králi a vose

Název	O králi a vose
Realizace	4. A ZŠ Loštice
Typ projektu	• podle délky: krátkodobý • podle prostředí: školní • podle počtu zúčastněných: třídní • podle organizace: víceřadový • podle navrhovatele: uměle připravený • podle informačních zdrojů: volný
Smysl projektu	Hodnocení postav literárního díla. Hledání motivů činů literárních postav.
Výstup	Pásmo: O králi a vose aneb třikrát jinak
Předpokládané cíle	Kognitivní: žáci: • vysvětlí neznámá slova • vyhledají podstatu příběhu • pojmenují atmosféru příběhu Afektivní: žáci: • nebojí se objasnit svůj názor • splní stanovené cíle Psychomotorické: žáci: • vytvoří loutky nutné k realizaci pohádky • vyrobí kulisy Sociální: žáci: • rozdělí se do skupin • spolupracují ve skupině
Předpokládané činnosti	• motivace (četba pohádky) • řízený rozhovor • hra s pantomimou • improvizace s námětem • hra v roli • tvorba loutek • nastudování představení • prezentace

	• zhodnocení
Organizace	Společná práce, individuální a skupinová
Předpokládané výukové metody	• Metody slovní-rozhovor, diskuse • Metody praktické-grafické a výtvarné činnosti, nácvik pracovních dovedností • Metody materiálně – věcné-práce s loutkou, kostýmem • Metody pantomimicko-pohybové-pantomima, živá loutka • Metoda řešení problému
Předpokládané pomůcky	Papíry, lepidlo, nůžky, barvy, voskovky, tuš, text veršované pohádky O králi a vose
Způsob prezentace projektu	Prezentace pro žáky 3. A třídy Výstavka obrázků z projektu.
Způsob hodnocení	V průběhu projektu-žáky i učitelem. Co se zdařilo, jak žáci spolupracovali atd.

2. Realizace projektu

1. Charakteristika třídy:

4. ročník (věk dětí 9–10 let). Počet žáků ve třídě 22. Děvčat 11, chlapců 11.

Třidu znám poměrně dobře, učila jsem je jeden rok jako třídní učitelka.

Jedná se o klidnou třídu, ve výuce jsou ovšem pozorovatelné výrazné rozdíly v rozumových schopnostech.

Spolupráce dětem nečiní výrazné potíže.

1. Průběh projektu:

1. vyučovací hodina

- **Motivace** – Rozhovor o pohádkách – které pohádkové postavy děti znají, čím je zaujaly, které mají nejraději a proč?

- **Rozehřátí:** Hra v rolích-Jednotlivé pohádkové bytosti se procházejí parkem. Sjezd princezen a princů. Rytíři v brnění. Královští šašci. Dvorní dámy. (Všichni si napřed vyzkoušeli chůzi jednotlivých postav, jejich mluvu, vzájemnou komunikaci. Pak si každý zvolil postavu, která je mu nejbližší, která mu „jde“ nejlépe a vše vyústilo v setkání všech výše uvedených postav.
- Vybranou pohádkovou postavu děti nakreslily a nad kresbami proběhla diskuse. (Snažili se ostatním vysvětlit, objasnit proč zrovna zvolili tuto. Popisovali svoji postavu.)
- **Rozhovor** o divadle, o hercích, o loutkách.
- **Pantomima -loutky-** každý sám za sebe vyzkoušel pohyb loutky. Zavěšení, uvolnění těžiště, chůze, pohyb, výraz obličeje... Pak následovala práce ve dvojicích – imaginární provázky cca 30cm dlouhé - ruce, nohy chůze. Krátké etudy. Výměna ve dvojicích.
- **Vzpoura loutky:** dvojice, hra vodiče s loutkou, imaginární provázky. Oba si domluví téma, které zpracují a pak předvádějí. V určitý okamžik se loutka vzbouří a koná protismyslně - proti vůli vodiče. Na celé vymyslet etudu, předvést.

2. – 3. vyučovací hodina

- **Pohádka:** V. Nezvala, O králi a vose: Přečtení učitelkou, pak žáky, postupné zvládání textu zpaměti.
- **Rozbor textu (řízený rozhovor):** Zaujala vás ukázka? Která část (odstavec, věta) tě zaujala? Jaké postavy se objevují v pohádce? Dokážeš vysvětlit neznámá slova: mandora?(středověký hudební nástroj podobný mandolíně ukázka obrázku),
- **Práce s literární postavou (řízený rozhovor, diskuse) - Žáci** více pronikali v této části do charakteru postav. Hledání motivů činů postav, žáci domýšleli další nebo předchozí osudy postav z ukázky. Vymýšleli možné osudy jednotlivých postav ve změněné situaci (co by se stalo, kdyby...).
- **Dramatizace textu** (rozdělení do skupin): Děti si osvojily v přípravné a interpretační fázi hodiny text, rozdělily se do skupin. Vždy ve skupině proběhlo rozdělení rolí, následoval nácvik. Nejprve každá skupina zvlášť, pak spojení v celek, pásmo.
- **První skupina** vytvářela papírové loutky svých postav (volili ty nejjednodušší prostředky, papírové válce, malování, stříhání). **Druhá skupina** pracovala s loutkami tvořenými lidmi (imaginární provázky, vodění zepředu, či zezadu. Vždy tři lidé na jednu

postavu (loutka, loutkovodič, mluvič). **Třetí skupina** byla tvořena činoherními herci.

4. vyučovací hodina

Realizace pásma před žáky 3. A třídy spojená s výstavkou kreseb pohádkových postav. Hodnocení ve třídě na koberci, kde každý žák vyjádřil svůj názor na průběh projektu, zhodnotil přístup všech zúčastněných i sebe sama. Do hodnocení se v závěru připojila i učitelka.

3. Reflexe

Děti se rády zapojily do rozhovoru o pohádkách. Bylo vidět, že je tento kouzelný svět i pro děti v dnešním přetechizovaném světě stále přitažlivým. Velice rády se podělily o svoje prožitky, názory. Díky poměrně nízkému stavu žáků ve třídě bylo možné dát každému dostatečný prostor k vyslovení vlastního názoru.

Hra v roli je nesmírně bavila. Těšilo je, že si mohou vyzkoušet být někým jiným, chodit jako on atd.

Rozhovor nad vytvořenými ilustracemi byla pro mne velmi přínosná. Měla jsem možnost lépe poznat vnitřní svět dětí, které se na tvorbě tohoto projektu podílely.

Nemálo mne také potěšilo, jak žáci dokázali aplikovat své znalosti o divadle, hercích a loutkách, neboť i pro ně pro velký úspěch, žáci 5. A předvedli svůj projekt *Letem světem putování divadelním světem*.

Pantomima byla podle mého pozorování přitažlivá především pro méně temperamentní žáky, kteří nemají snahu se prosazovat verbálně.

Při práci na dramatizaci textu bylo možné sledovat diferenciaci práce ve skupině, vůdčí typy a spolupráci. Tato část byla nejnáročnější, proto jsem jí flexibilně věnovala dvě vyučovací hodiny.

5. Návrh na projekt –Zazpívej mi Kašpárku písničku

Název	Zazpívej mi, Kašpárku písničku
Realizace	1. A ZŠ Loštice
Typ projektu	• podle délky: krátkodobý • podle prostředí: školní • podle počtu zúčastněných: školní (třídní) • podle organizace: vícepředmětový • podle navrhovatele: uměle připravený • podle informačních zdrojů: volný
Smysl projektu	Žáci se naučí novou píseň.
Výstup	Dramatizovaná, loutkami ilustrovaná píseň Travička zelená
Předpokládané cíle	Kognitivní: žáci: • zopakují získané informace z prvouky (Člověk a jeho svět) • zapamatují si text a melodii písně • nacvičí píseň s loutkou Afektivní: žáci: • splní stanovené cíle • nebojí se zapojit do výtvarných činností • zhodnotí svoji snahu Psychomotorické: žáci: • vyrobí plošné loutky (chlapce a děvčátka) Sociální: žáci: • spolupracují při realizaci písně
Předpokládané činnosti	• motivace-Kašpárkovy hádanky • poslech písničky zpívané Kašpárkem • řízený rozhovor • nácvik písně (text, melodie) • pantomima • hra v roli • výroba plošných loutek • dramatizace-nácvik písně s loutkou
Organizace	Práce ve dvojicích, ve skupině, učebna

Předpokládané výukové metody	• Metody slovní-rozhovor, dramatizace • Metoda názorně – demonstrační-předzpívání písně • Metody praktické-grafické a výtvarné činnosti • Metody řešení problémů, metody situační • Metody materiálně – věcné-práce s loutkou • Metody pantomimicko-pohybové-pantomima
Předpokládané pomůcky	Tvrdé papíry A4, pastelky, fixy, špejle, maňásek Kašpárek, klavír
Způsob prezentace projektu	Prezentace pro děti z MŠ spojená s výstavkou ilustrací k písni vytvořených dětmi
Způsob hodnocení	Hodnocení v průběhu projektu i na závěr učitelkou (jak se nám pracovalo, co se povedlo, čeho se příště vyvarujeme) Hodnocení žáky – co je nejvíc zaujalo, co jim činilo potíže. Hodnocení společné-průběh projektu, výsledek a prezentace.

1. Realizace projektu

Charakteristika třídy:

1. ročník, věk dětí 7–8 let. Děti celkem 14 (8 chlapců – 6 dívek)

Žáky této třídy neučím, znám je jen povrchně. Kolegyně mi umožnila připravený projekt v této třídě realizovat. Mohu však po realizaci projektu říci, že se jedná o vcelku klidnou třídu, kde je příjemné klima. Mezi dětmi je kamarádský vztah. Spolupráce mezi dětmi byla velmi dobrá.

1. vyučovací hodina

Motivace:

Kašpárek navštívil děti, povídal si s nimi o tom, jak se jim ve škole líbí, co mají na škole nejraději.

Pak jim ukázal kouzelnou krabičku. V ní měl uschované hádanky. Děti si vytahovaly

jednotlivé lístečky a snažily se společně najít odpověď. Na posledním lístečku byl obrázek s textem písničky Travička zelená. Děti poprosily Kašpárka, jestli by jim mohl písničku zazpívat a také ji děti naučit.

Poslech písničky zpívané Kašpárkem.

Řízený rozhovor: O jaké travičce zpívá Kašpárek? Vysvětlí slovo pučet, co asi znamená? Kdy začíná travička pučet, v jakém ročním období? Co je příznačné pro toto roční období? Co můžeme na jaře dělat na zahrádce? Kdo se k nám vrací z dalekých teplých krajin. Jakou barvu byste přiřadily k jaru? Jaká znáš ještě další roční období? Proč asi Kašpárek zpívá o travičce jako o peřině?

Ilustrace k písničce na základě řízeného rozhovoru - **děti** malovaly obrázky ke Kašpárkově písničce. Nad obrázky společně diskutovaly, proč namalovaly to či ono.

Nácvik písň.

2. vyučovací hodina

Rozehrátí: Letadýlka – všichni se pohybují prostorem, roztažené ruce v pravém úhlu k tělu. Zrychlování, změna směru, nesmí se srazit ani zlomit křídla.

Obměna: Vrtulníky - totéž jen se pohybují otáčením okolo vlastní osy doprava, pak doleva. Nejprve každý sám, pak dvojice.

Uvolnění: Všichni leží na zádech na podložce, zavřené oči, naprosté uvolnění.

Uvědomují si svoje tělo a pak na pokyn zvyšují svalové napětí v levé ruce, pak v pravé, pak obě ruce. Následuje levá a pravá noha, obě nohy, celé tělo. Vždy od konečků prstů pozvolna dále do maximálního napětí, chvíli vydržet pak prudce povolit. Vše je motivováno odpočinkem ve voňavé trávě.

Rozhovor o pocitech, prožitcích.

Pantomima: Kašpárek děti začaroval v semínka, která leží na zemi, sluníčko je pošimralo, déšť pokropil a ony se začínají probouzet. Klíčí, rostou, je z nich travička. Vítr si s ní pohrává, víchř jí zmítá, vánek ukolébá. Žáci se kouzly Kašpárka navraceli zpět do lidské podoby.

Hra v roli: Kašpárek děti rozdělil do dvou skupin jedna je travičkou, děti ze druhé skupiny představují jednotlivce, kteří se brouzdají travou (malý chlapec, děvčátko, dědeček, babička, princezna, král).

Výroba plošných loutek – Děti si dopomocí Kašpárka rozdělily úkoly, pracovaly ve skupinách a vyráběly princezny, babičky atd. Uklidily si pracovní místo.

Žáci si vyzkoušeli techniku vodění plošných loutek a jejich možnosti. Jako paraván jim posloužila lavice.

Dramatizace - nácvik písně s loutkou. Nejedná se o dramatizaci v pravém smyslu slova, nýbrž o pohybové, výtvarné a hudební písně. Kašpárek píseň předzpívá a děti ji opakují. Když ji už děti samy ovládají, poprosí je Kašpárek, aby ji zazpívaly k tanci. Loutky pak tančí podle nákresu a rozboru tanečku vyvěšeném a připraveném učitelkou na tabuli.

4. vyučovací hodina

Příprava výstavy ilustrací k písničce vytvořených dětmi.

Realizace dramatizace písně pro žáky MŠ, kteří přišli navštívit naši školu.

Hodnocení projektu dětmi a vyučující. Každý měl možnost vyslovit svůj názor a ohodnotit. Do hodnocení se průběžně zapojila i učitelka.

3. Reflexe

Projekt byl prvním setkáním žáků první třídy s tímto druhem práce. Bylo příjemné sledovat, že je těší. Nácvik písně nebyl tak náročný, neboť jsou děti navyklé hudebním činností už z mateřské školy. Zaujala je pantomima, samy pak vyjádřily názor, že si teprve teď uvědomily životnost travičky. Líbila se jim chůze travičkou.

Práce ve skupině žákům první třídy ještě činí potíže, teprve se učí spolupracovat. Mají však snahu pomáhat kamarádům. Nemají ještě tak pevné pracovní návyky, ale učí se jim.

Dramatizace písničky se jim líbila, především to, že se podílely na její realizaci výrobou loutek a následným tanečním doilustrováním. Času bylo bohužel velmi málo, neboť jsem byla limitována čtyřmi hodinami výuky v první třídě.

Příště bych využila dlouhodobější realizace projektu.

VÝZKUMNÁ ČÁST

Jak může být uplatněna loutka v práci učitele 1. stupně ZŠ?

1. Úvod:

Již deset let učím na základní škole. Často nahlédnu do odborných knih, anebo se zúčastňuji odborných seminářů, které poskytují množství praktických rad. Snažím se využít získané informace ve své praxi.

Během studií na Střední pedagogické škole v Prachaticích a díky svému zájmu o divadlo jsem se dostala k dramatické výchově a k loutkám. Často metody dramatické výchovy používám ve vyučování jako způsob zkvalitnění výuky. Loutka mi je v této práci velkým pomocníkem, ať už jako prostředník či součást vyučování.

Mohu říct, že využití metod dramatické výchovy ve vyučování, s loutkou přináší velmi dobré výsledky a ze strany žáků velmi pozitivní ohlas.

Z tohoto důvodu jsem také uskutečnila průzkum, který sleduje, jak učitelé 1. stupně ZŠ využívají metody dramatické výchovy při realizaci vyučování, a zda již někdy využili při své práci loutku.

Pedagogové základních škol měli vyplnit dotazník, který byl zaměřený na oblast dramatické výchovy a na loutku jako takovou.

V následujících kapitolách předkládám výsledky tohoto průzkumu. To jest, zda učitelé při své práci využívají metod dramatické výchovy a zda zkusili využít loutku ve své práci.

2. Popis výzkumného vzorku

Zkoumaný vzorek tvořili učitelé základních škol Olomouckého kraje a Jihočeského kraje. Dotazník jsem osobně předala na příslušnou školu, či rozesílala prostřednictvím internetové pošty. Požádala jsem o vyplnění dotazníku a navrácení stejným způsobem. Dotazovaní v něm uváděli buď stručné odpovědi o dramatické výchově a loutce „ano“ či „ne“, nebo měli možnost písemně charakterizovat vlastní aktivity, svůj názor.

Problémem byla v nízké návratnost dotazníku, jelikož ze 40 oslovených škol reagovalo pouze 14, což je 35 % všech oslovených škol. Pouze jedna škola odpověděla písemnou formou prostřednictvím pošty, ostatní odeslaly vyplněný dotazník e-mailem, předaly osobně nebo přes prostředníka.

Zkoumaný vzorek respondentů z hlediska pohlaví

Tabulka č. 1

Pohlaví	Počet	Procenta
Ženy	29	69%
Muži	13	31%
Celkem	42	100%

Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů ve školách vyplnilo dotazník 29 žen a 13 mužů. 69% tvořily ženy – učitelky.

Počet let pedagogické praxe učitelů zkoumaného vzorku

Tabulka č. 2

Počet let praxe	Počet	Procenta
1 – 5	3	7,2%
6 – 10	4	9,5%
11 – 20	8	19%
21 – 30	15	35,7%
31 a více	12	28,6%
Celkem	42	100%

Největší počet odpovídajících respondentů (15 učitelů, tj. 35,7%) se nachází mezi 21 a 30 lety pedagogické praxe.

Typy škol, které se zúčastnily výzkumného šetření

Tabulka č. 3

Typ školy	Počet	Procenta
Málotřídní	1	7,1%
Běžná škola 1. – 5. ročník	1	7,1%
Běžná škola 1. – 9. ročník	12	85,8%
Celkem	14	100%

Průzkumného šetření se zúčastnilo 14 běžných devítiletých škol (85,8 %), 1 málotřídní škola (7,1 %) a pouze 1 škola, která má samostatných pět ročníků (7,1 %).

Velikost školy podle počtu žáků

Tabulka č. 4

Velikost školy	Počet	Procenta
Do 50 žáků	1	7,1%
Do 200 žáků	1	7,1%
Do 500 žáků	11	78,7%
Nad 500 žáků	1	7,1%
Celkem	14	100%

Ze všech škol, které se zúčastnily dotazníkového šetření, zaujímají největší část školy s počtem žáků do 500 (11 škol, tj. 78,7 %). Škol, které mají do 200 žáků, se zúčastnila 1 (7,1 %). Škol s počtem žáků nad 500 se zúčastnila 1 (7,1 %). Škol s počtem žáků do 50 se také zúčastnila pouze 1 škola (7,1%). Z těchto výsledků jasně vyplývá, že větší zájem o téma loutka a dramatická výchova, které dotazník sledoval, mají spíše školy s počtem žáků do 500.

3. Metodologie výzkumu

V průzkumu byl použit dotazník (příloha č. 1), který jsem vypracovala v rámci diplomové práce za účelem zjištění uplatnění metod dramatické výchovy a významu a uplatnění loutky v práci učitele.

V úvodu dotazníku se zjišťují základní osobní data respondenta (pohlaví; počet let jeho pedagogické praxe; typ školy, na které pracuje, a velikost školy podle počtu žáků).

Další část dotazníku obsahující 6 otázek zaměřených na téma diplomové práce je rozdělena na dvě části:

1. uplatnění loutky v práci učitele 1.stupně ZŠ
2. uplatnění dramatické výchovy ve vyučování na 1. stupni ZŠ

První oblast (položka 1 – 4) se týká konkrétního uplatnění loutky ve výuce.

Druhá oblast obsahuje 2 položky, v nichž se mají učitelé vyjádřit k uplatnění dramatické výchovy na 1. stupni ZŠ.

4. Výsledky výzkumného šetření

Uplatnění loutky v práci učitele

První čtyři položky dotazníku ze šesti se týkají šetření uplatnění loutky.

1. Zkusili jste si jako učitelé vzít do ruky loutku?

Tabulka č. 5

Loutka v rukách učitele	Počet	Procenta
Ano	38	90,5%
Ne	4	9,5%
Celkem	42	100%

Výsledky poukazují na to, že více než 90% dotazovaných pedagogů použilo loutku při vyučování, což je povzbudivá informace, která potvrzuje aktivitu mnoha škol v rámci dramatické výchovy.

2. Souhlasíte se zařazením tématu o loutkovém divadle do školního kurikulu?

Tabulka č. 6

Loutkové divadlo ve školním kurikulu	Počet	Procenta
Ano	38	90,5%
Ne	4	9,5%
Celkem	42	100%

Výsledky dokazují vstřícnost a pozitivní postoj k tématu loutkového divadla ve školním kurikulu. Celkem 90,5% dotázaných uvedlo souhlas. Pravděpodobně měli potřebu nějakým způsobem svůj názor obhájit. Neboť ještě pod svoji odpověď uváděli důvody svého kladného postoje. Pro příklad některé z nich - výchova vzdělaného diváka, emocionální prožitek, estetičnost atd. Záporný postoj vyjádřilo 9,5% učitelů. Ti, kteří uvedli svůj záporný postoj, jej obhajovali tím, že dané téma považují za zbytečné.

3a. Máte pro výuku tohoto tématu dostatek informací:

Tabulka č. 7

Pro výuku dostatek informací	Počet	Procenta
ano	12	28,6%
ne	30	71,4%
Celkem	42	100%

Z těchto výsledků vyplývá, že celkem 71,4% respondentů neví, jak k tomuto tématu přistupovat, jak jej vyučovat, nemají metodické podklady.

Jen 28,6% dotazovaných uvedlo, že má dostatek informací, a tedy ví, jak se tímto tématem vypořádat.

3b. Máte pro výuku tohoto tématu dostatek podpory:

Tabulka č. 8

Pro výuku dostatek podpory	Počet	Procenta
ano	35	83,4%
ne	7	16,6%
Celkem	42	100%

V tabulce č. 8 vztahující se k otázce dostatku podpory k výuce tématu loutkového divadla, odpovědělo kladně celkem 83,4% dotázaných. Což je velmi potěšující. Záporně odpovědělo 16,6% učitelů.

Shrnu-li výsledky položek 3a, 3b tak paradoxně mají učitelé ze strany vedení školy podporu, ale bohužel na straně druhé se potácejí s nedostatkem informací.

Což je velká škoda.

4. Zkusili jste se svými žáky nastudovat loutkové představení?

Tabulka č. 9

Nastudování vlastního loutkového představení	Počet	Procenta
Ano	40	95,2%
Ne	2	4,8%
Celkem	42	100%

Výsledky k dotazníkové položce č. 4 (tabulka č. 9), zda si zkusili oslovení pedagogové nastudovat loutkové představení jsou následující. Celkem 95,2% uvedlo vlastní realizaci loutkového představení. Opět velmi potěšující a povzbuzující výsledek.

Pouze 4,8% nikdy nic podobného nerealizovalo.

Zajímavé byly i dodatky k pozitivním odpovědím. Respondenti měli možnost uvést název svého realizovaného představení a doplnit jej několika slovy. Pár ukázek názvů pohádek - O veliké řepě, O kůzlátkách, Dlouhý, Široký a Bystrozraký, Boudo, budko, Tři prasátka.

Uplatnění dramatické výchovy na 1. stupni ZŠ

Následující 2 položky dotazníku (tabulky č. 5, 6) mají vypovědět o využití dramatické výchovy na 1. stupni ZŠ.

5. Je u Vás ve škole vyučována dramatická výchova, (při realizaci ŠVP), organizována jako:

Tabulka č. 10

Organizace dramatické výchovy při realizaci ŠVP	Počet	Procenta
Povinný	0	0%
Povinně volitelný	0	0%
Volitelný	0	0%
Není organizovaná	14	100%
Celkem	14	100%

Učitelé měli při tvorbě ŠVP možnost zařadit dramatickou výchovu jako předmět povinný, povinně volitelný, volitelný a nebo jej vůbec nezařazovat.

Z výsledků vyplývá, že uvedený předmět není realizován jako povinný, ani jako povinně volitelný na žádné škole z oslovených škol. Je tedy jednoznačně jasné, že na uvedených školách nevyužili pedagogové možnosti zařadit dramatickou výchovu, coby vyučovací předmět.

6. Používáte ve své práci metody dramatické výchovy?

Tabulka č. 10

Použití metod dramatické výchovy ve vyučování	Počet	Procenta
Ano	20	47,6%
Ne	22	52,4%
Celkem	42	100%

Na otázku jestli dotázaní využívají metody práce dramatické výchovy ve vyučování celkem 52,4% odpovědělo záporně. Kladně reagovalo svou odpovědí celkem 47,6% učitelů.

5. Závěr výzkumného šetření

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo získat a zprostředkovat informace o tom, jak se staví učitelé k možnosti využití loutky ve své práci a taktéž k aplikaci metod dramatické výchovy ve vyučování. Zjištěné údaje by měly podpořit a povzbudit snahy pedagogů při hledání nových cest v jejich práci, které souvisí s realizací ŠVP na jejich domovské škole.

Úhrnem lze říci, že:

- Velká část učitelů si už vyzkoušela vzít do ruky loutkou.
- Pozitivní je i kladný přístup větší části pedagogů k tématu loutkového divadla ve školním kurikulu.
- Je potěšující vstřícnost a podpora ze strany vedení škol při výuce tématu loutkového divadla.
- Za smutné lze považovat nedostatečnou informovanost, chybějící metodické pokyny pro již zmíněné téma.
- Povzbuzující je veliké procento učitelů, kteří si zkusili se svými žáky nastudovat loutkové představení.

- Učitelé v dotazovaných školách nevyužili možnosti zařadit dramatickou výchovu jako vyučovací předmět.
- Téměř polovina respondentů využívá metody dramatické výchovy ve své práci
- Bohužel stále ještě mnoho vyučujících neaplikuje metody dramatické výchovy do vyučování.

Z tohoto průzkumného šetření vyplývá následující zjištění, že většina učitelů má již větší, či menší zkušenost s loutkou a také s realizací loutkového představení. Ovšem za smutné lze považovat nedostatečnou informovanost a chybějící metodické pokyny, jak k tématu loutkové divadlo přistupovat.

K zamyšlení vede i rozsah využití metod dramatické výchovy ve vyučování a nerealizování možnosti zařazení dramatické výchovy jako vyučovacího předmětu při tvorbě ŠVP.

Myslím, že by bylo velmi zajímavé podobný výzkum zopakovat za zhruba rok nebo za dva a porovnat výsledky průzkumu. Zda dochází k většímu uplatňování metod dramatické výchovy i využití loutky ve vyučování.

Možná se stane tato práce včetně výzkumného šetření inspirací dalším studentům učitelství nebo učitelům v praxi, kteří se snaží o zkvalitnění primárního školství, a budou pokračovat nejen ve zkoumání a hodnocení současné situace, ale i v aktivním využití metod dramatické výchovy a uplatnění loutky ve výuce na 1. stupni ZŠ.

Závěr:

Stejně, jako všichni pedagogové hledají nové způsoby, cesty, které by mohli využít při zkvalitnění svého vyučování, snažila jsem se o totéž i já.

Doba, v níž žijeme, je velmi náročná na výkon, schopnosti, člověka. Tlak, který společnost vytváří na jedince, je skutečně silný. Emocionální svět ustupuje do pozadí. Vše kolem nás, mínění, vkus ovlivňují média a to často především záporně. Násilí je na každodenním programu. To vše se odvíjí na vkusu dětí, na jejich vnitřním citovém světě.

Jsem toho názoru, že dramatická výchova ve spojení s loutkou může být jednou z cest k pozitivnímu ovlivnění zdravého jádra našich žáků. Dramatická výchova ve spojení s loutkou je cestou k rozvíjení fantazie, emocionálního prožívání, vytváření kladných hodnot, postojů k lidem, ke společnosti.

V diplomové práci jsem se zaměřila v teoretické části na historii loutkářství na našem území, na druhy loutek, na postupy v dramatické výchově. Z teorie dramatické výchovy jsem vyčlenila postupy, které lze využít jako možné při práci s loutkou. Zaměřila jsem se i na projektovou výuku a její využití při práci s loutkou. Snažila jsem se vymezit strukturu projektu. Cíle a výchovné hodnoty projektů v dramatické výchově vychází z pedagogických možností dramatické výchovy, které vychází z pedagogiky prožitku, zkušenostního a činnostního učení. Dramatická výchova má možnost kladně ovlivnit osobnost žáka a to nejen v oblasti vědomostní, ale i psychické a sociální. Školní pedagogika by měla tuto výchovnou sílu a účinnost dramatické výchovy dostatečně využívat ke komplexní kultivaci žáků a k budování jejich pozitivního vztahu ke vzdělávání.

V praktické části jsem předložila několik námětů vyučovacích hodin s využitím prvků tvořivé dramatiky a projektového vyučování, které jsem realizovala ve škole se svými žáky. Závěr každé části tematického bloku obsahuje hodnocení a reflexi. Přesvědčila jsem se o schopnosti dětí pracovat ve skupinách, pomáhat si navzájem atd. jsou-li jim k tomu nastaveny podmínky.

Na závěr mohu vyslovit svoje přání, aby se alespoň některé myšlenky této diplomové práce staly inspirací dalším učitelům, kteří mají snahu hledat nové a nové možnosti při zkvalitňování vyučování a rozvoji zdravé lidské osobnosti.

Resumé:

Téma diplomové práce je zaměřeno na možnosti využití loutky v práci učitele 1.stupně ZŠ.

Diplomová práce obsahuje tři části: teoretickou, praktickou a výzkumnou.

Teoretická část pojednává o metodách a technikách dramatické výchovy, o místě dramatické výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, o cílech a obsahu dramatické výchovy, osobnosti učitele, o projektech ve výuce.

Odborná část dále zahrnuje historii loutkářství na našem území, druhy loutek, možnosti uplatnění loutky na 1. stupni ZŠ.

Praktickou část diplomové práce tvoří náměty pro využití loutky ve vyučování, příklady konkrétních projektů s využitím aktivizujících metod jaké nabízí dramatická výchova, vytvořené na základě analyzovaných teoretických poznatků.

Průzkum zjišťuje využití loutek a dramatické výchovy v práci učitele 1. stupně ZŠ.

Abstract:

The dissertation focuses on the possibilities of puppet utilization in the primary school teacher's work.

The dissertation comprises two parts: the theoretical part and the practical one. The aim of the theoretical part is to inform about drama teaching methods and techniques, about the drama teaching place in the Framework Educational Program of the basic education, about the teacher's personality, and about projects in classes. Further, the theoretical part covers the puppetry history in the region, puppet types as well as the possibilities how to use puppets at the primary school level.

The practical part contains suggestions for puppet utilization in classes, examples of particular projects with the utilization of activation methods being presented by drama teaching; the suggestions have been created based on analysed theoretical knowledge.

The survey finds out the utilization of puppets and drama teaching elements in the primary school teacher's work.

Seznam příloh:

Příloha: č. 1 (Ukázka vyplněného dotazníku, který byl odeslán elektronickou poštou).

Příloha č. 2: (scénář) Krabičková pohádka, (Leština, 1995, Hrajeme si loutkové divadlo, s.64-68).

Příloha č. 3: (scénář) Jak Hanička přelstila čerta, (Než zazvoní potřetí, Jiří Havel).

Příloha č. 4: Text veršované pohádky „Král a vosa“.

Příloha č. 5: Text písně, notopis k písni, návrh hudebně pohybového a tanečního doprovodu písně.

Příloha č. 6 Výroba a použití loutek – fotografie.

Příloha: č. 1 (Ukázka vyplněného dotazníku, který byl odeslán elektronickou poštou)

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli (učitelko/učiteli),

obracím se na Vás s prosbou o odpovědi na následující otázky, které jsou rozděleny do dvou částí. V první části, prosím, vyplňte základní údaje důležité pro vyhodnocení tohoto anonymního dotazníku. Druhá část se týká tématu význam loutky v práci učitele 1. stupně.

Tento dotazník je určen výhradně k účelům průzkumného šetření pro diplomovou práci. Prosím Vás proto o stručné a pravdivé odpovědi, které vystihují Váš vlastní názor.

Děkuji za spolupráci při vyplňování dotazníku, který Vám zabere maximálně 10 minut.

Helena Tichá

Učitelka ZŠ Loštice, studentka 5. ročníku PF MU v Brně

Základní údaje pro vyhodnocení dotazníku

1. Adresa školy, na které učíte:

2. Jste: muž žena

3. Označte, prosím, počet roků pedagogické praxe:

1-5 6-10 11-20 21-30 31 a více

4. Velikost školy, ve které pracujete:

Málotřídní škola (1.-5. tř.) škola 1.-5. třída škola 1.-9. třída

5. Počet žáků školy, ve které pracujete:

Dotazník na téma význam loutky v práci učitele 1. stupně

Vyberte vhodné odpovědi případně napište další připomínky.

1. Zkusili jste si jako učitelé vzít do ruky loutku?

ANO NE

2. Souhlasíte se zařazením tématu o loutkovém divadle do školního kurikula?

ANO NE

3. Máte pro výuku tohoto tématu dostatek:

a) informací ANO NE

b) podpory? ANO NE

4. Zkusili jste se svými žáky nastudovat loutkové představení?

ANO NE

Jestliže ano, jaké?

.....

.....

.....

5. Je u Vás ve škole vyučována dramatická výchova, při realizaci RVP, organizována jako:

- a) povinný
 - b) povinně volitelný
 - c) volitelný předmět?
 - d) nevyučuje se samostatně
- (Správnou odpověď zakroužkujte.)

6. Používáte ve své práci metody dramatické výchovy?

ANO NE

Jestliže ano, jaké?

Děkuji Vám za trpělivost při vyplňování dotazníku. Velmi si cením Vaší pomoci při průzkum.

Příloha č. 2: (scénář) Krabičková pohádka, (Leština, 1995, Hrajeme si loutkové divadlo, s.64-68

Vypravěčka

Loutky: král Krabícus, princeznička Krabička, babice Krabice, drak Krabiček

Scéna: velká krabice, do které se vejdou všechny loutky i rekvizity. Hraje se na stole.

Na jedné straně je nalepený nebo namalovaný hrad Krabičko, na druhé straně je les a na třetí straně jeskyně, čtvrtá strana je prázdná.

Rekvizity: krabice s nalepenými obrázky – drak, mrak, ryba, rak a rýč a malá krabička se zvonečkem

Vypravěčka: (přinese velkou krabici):

Dobrý den, děti. Jestlipak víte, co jsem vám přinesla v téhle krabici? Nevíte? No přece pohádku. A protože je celá z krabiček, tak je to Krabičková pohádka. A hned vám ji také zahraju. Ale nejdříve řeknu takovou říkanku.

Krabice krabičky pojd'te ven,

ať si spolu zahrajem (přitom začne vyndavat z krabice krabičky – loutky a stavět je prázdnou stranou k dětem).

Zahrajeme si pohádku o princezně, o drakovi.

Tak už honem ven, ať si zahrajem!

Ted' ty krabice trochu seřadím (draka dát tak, aby se z krabice scházelo jako po schodech dolů) na krabičkový zvoneček zazvoním - crrrrr... a krabičkovou pohádku vám už povím.

Po schodech dojdeme do krabičkového hradu (otočit velkou krabici tak, aby obrázek s hradem byl proti dětem). A v tom hradě Krabičkově mocný král Krabícus panoval (král sejde po schodech dolů). S ním tam žila jeho dceruška, sličná princeznička Krabička.

Princezna : (schází také vesele po schodech dolů):

Tralalá, tralalá, já bych pořád zpívala, tralalá, trvalá a vesele tančila. (Při zpívání princezna poskakuje kolem krále, zastaví se a ukloní.)

Dobré ráno, otče králi.

Král:

Dobré, dobré ráno, jak pak jsme se vyspinkali?

Princezna:

Dorůžova, otče králi, dorůžova, a tak zpívám, tančím zas a znova. Tralalá, tralalá... (Poskakuje po schodech do hradu – krabice).

Vypravěčka:

Ale u toho hradu, až tam někde vzadu, žila byla zlá babice Krabice, ošklivá jak opice a závistivá velice.

Babice : (příchod ze zadu):

Podívejme se, podívejme se. Ta princeznička Krabička je čím dál tím veselejší a krásnější, bez jediného kazu. Ale já už vím, jak pokazit tu její krásu.

Zítřka přesně o půlnoci využiji svojí moci a ta princeznička Krabička už nebude mít veselá líčka, cha, cha, chá, cháá...(Odejde.)

Vypravěčka:

Té noci, přesně o půlnoci když na věži odbila půlnoc (může být provázeno zvukem), babice takto pravila.

Babice: (objeví se na nejvyšším schodě):

Já babice Krabice princezničce Krabičce učaruji jazýček. (Začne čarovat.)

Čára, máry, hadrabá, ať je ta princeznička šilhavá, chá, cha, chááá...(Zmizí.)

Vypravěčka:

*Ráno princeznička Krabička vesele běžela pozdravit svého tatíčka
(postavit krále na stůl).*

Princezna:

La, la, la la, lááá. Doblé láno otče kláli...

Vypravěčka:

Co to? Všichni se jí smáli...

Princezna:

Doblé láno otče kláli...

Vypravěčka:

Znovu se jí všichni smáli. A ať to princezna zkoušela, jak chtěla, správně vyslovit „r“ neuměla.

Král: (pomalu přechází sem a tam):

Ajta, ajta, to je nadělení. Princeznička nespí, nejí. Jak té holce pomoci od šišlavé nemoci?...

Ale počkat už to mám. Od čeho jsem mocný král! Vydám zákon, podle kterého se budou děti ve škole učit šišlat. Tam, kde šišlá každý, nebude princezna nápadná a nebude se jí nikdo smát. Tak! (Zmizí.)

Vypravěčka :

Tak se také stalo.

Od té doby se děti ve školách učily šišlat. Od nich se to učili i všichni ostatní. No, a za

chvíli šišlal každý. A snad by to tak zůstalo, kdyby...

Blízko toho hradu byl les (otočit krabici s obrázkem lesa dopředu) a tam v jeskyni žil hrozný drak Krabičák. Žil tam sám, nikomu neubližoval, ale přesto se ho každý bál. A tak v tom lese nikdo nekřičel ani nevýskal a drak si v tom klidu liboval.

A tak to má být – v lese má být ticho a klid. Ale od té doby, co už nebyl drak, ale dlak, a ne Krabičák, ale Klabičák, přestaly se ho i děti bát. A chodily tam k té jeskyni a pokřikovaly na draka: „Dlaku, klaku, vylez z dílů, vystlč na nás svoje kníly.“

No tohle si přece takový drak nemohl nechat líbit. A tak se drak rozzlobil, vylezl ze své jeskyně (drak se otáčí obrázkem proti dětem) a zařval.

Drak:

Hej pane králi, já jsem hrozný drak Krabičák, a kdo mi nebude tak správně říkat, toho roztrhám, rozmačkám a sežeru! Rozumíte?(Drak zaleze za velkou krabici.)

Vypravěčka :

Na hradě vznikl veliký zmatek. Všichni se hrozně polekali a pan král dal okamžitě zákon o šišlání zrušit. Všichni se zaradovali a hned zase „r“ správně vyslovovali. Ale co chudinka princeznička? Vždyť ona za to nemůže, že šišlá! Přece ji nenecháme tomu draku Krabičku, aby ji roztrhal a sežral. Víte co, děti? My jí pomůžeme, my ji naučíme to „r“ správně vyslovovat.

(Otočit princeznu k dětem.) Tak, milá princezničko Krabičko, nebud' smutná a dobře poslouchej. Děti tě naučí, jak se správně „r“ vyslovuje.

Ale nejdřív si vás, děti, vyzkouším.

Jak dělá motor auta, když jede po silnici?

Děti a vypravěčka:

Drrrrrrrrrr.....

Vypravěčka:

Správně. A jak dělá traktor, když jede po poli?

Děti a vypravěčka:

Tr-tr-tr-tr....

Vypravěčka:

Správně. A teď říkejte, co vidíte na obrázku. (Ukazuje obrázky na krabici.)

Děti:

Drak, mrak, ryba, rak.

Vypravěčka:

A teď zas naopak.

Děti:

Rak, ryba, mrak, drak.

Vypravěčka:

Správně. A copak je tohle?(Ukáže obrázek rýče.)

Děti:

Rýč.

Vypravěčka:

Správně (Otočí se na princeznu.) Princezničko, pověz, co to je?

Princezna:

To je rýč.

Vypravěčka:

Ano, to je rýč a zlé kouzlo už je pryč.

Sláva, sláva, třikrát sláva, princezně provolává. Jazyček už není líný. Vy jste princezničku zachránily.

Princezna: (vesele poskakuje a zpívá):

Tralala, tralalim, už se draka nebojím, tralala, tralalim, vesele si poskočím, tralala.....
(Odejde.)

Vypravěčka:

A teď bych mohla vzít zvonec, zazvonit a byl by konec. Ale počkat, co ta babice zlá, která to všechno způsobila? Inu, nevím jak, ale dozvěděl se to o ní drak. A najednou v noci vylezl ze své jeskyně (drak vyleze) a na tu babici Krabici si počíhal, aby ji po zásluze potrestal. (Babice přichází.) Té noci prý zčista jasna zahřmělo a udeřil hrom. (Zvukový doprovod, drak spolkne babici – babici zasune do hlavy draka, drak odleze.) A od té doby už babici nikdo nepotkal a ani ji nehledal. Král v té zemi potom už moudře panoval. No, teď už zvednu ten svůj krabičkový zvonec, zazvoním crrrrr.
Krabičkové pohádky je konec.

Příloha č. 3: (scénář) Jak Hanička přelstila čerta, (Než zazvoní potřetí, Jiří Havel)

Osoby: Hanička, Frantík, čert.

Frantík : (pobíhá kolem kotle a nadává) *Už to takhle nejde dál! Čert aby to všechno vzal!*

Čert: (skočí rovnou k Frantíkovi) *Voláš mě, Františku? A proč se tváříš tak vztekle? Nemrač se, vedu nového kuchtíka.*

Hanička: (přibíhá, sotva dechu popadá) *Tady jsem! Budu kuchtit v pekle!*

Frantík: (chvilku si prohlíží) *A jéje, my se přece známe.*

Hanička: (šeptá) *Neprozrad' mě! Ted' bud' zticha!*

Čert: (zvědavě) *Cože?*

Frantík: *I nic, jen tak povídáme...*

Hanička: ... že se v tom horku špatně dýchá.

Čert: *Brrr! Nám zas škodí chladno.*

Frantík: *Na horko si zvykneš snadno, hned jak začneš čertům vařit.*

Čert: (nedočkavě) *Tak už začni řízky smažit, a péct buchty, sádlo škvařit!*

Hanička:*Trošičku se mi třesou kolena.*

Čert: *Františku, přilož tlustá polena!*

Frantík: *Nebudu! Mám toho už dost! Topte si sami, líní chlupáči!*

Čert: *Počkám, až se ti uráčí...*

Frantík: *A až mě přejde zlost! Když jste mě tenkrát unesli...*

Čert: ...a tak jsme se v čertí radě usnuli, že nám pořád budeš topit pod kotlem.

Hanička: (k Franckovi) *Jenom přilož, ať je horko všem!*

Čert:*Haničko, dej se do kuchtění!*

Sto čertíků už ostré zoubky cení,

pospěš s, i hnedle budou tady.

Já taky skoro umírám hlady.

Hanička :*Vezmi si zatím tohle, to si pochutnáš.(podá něco čertovi)*

Čert:*Líbí se mi, že o mě tak dbáš.(nedůvěřivě) Ten pokrm ale je mi neznámý...*

Hanička :*Moc nemudruj, a šup s tím do tlamy!*

Čert: (polkne)*Brrr! Není to zrovna pochoutka.*

Frantík: *Chovej se slušně, nemlaskej!*

Hanička:*Lehni si chvíli někam do koutka, a hned ti bude he !(čert si lehne a začne hlasitě chrápat)*

Frantík: *Co je to za hrozné chrápání?*

Hanička: *Dala jsem mu prášky na spaní.*

Frantík: *To by se nám mohlo hodit...*

Hanička: *Však jsem tě přišla vysvobodit!*

Za chvíli budu v černém lese.

Čert už tě víckrát neunes-

na zemi si tě budu hlídat!

Frantík: *V tom hlídání se budeme střídat.*

Samou radostí mi hlava třestí.

Hanička: *Tak jdeme! Máme z pekla štěstí!*

Příloha č. 4: text veršované pohádky

Král a vosa

Byl jeden král, byl starý,

už netěšil ho svět.

Netěšily ho dary.

Ten král rád jedl med!

Tak rád ho jedl z misky,

rád strkal do něj nos.

Měl medu plné pysky

a trůn měl plný vos.

Když jedl, trůn zářil,

když nejedl, trůn zhas.

Ten král se šťastně tvářil

a tak mu plynul čas.

Na jeho sladkém nose,

jenž svítil jako bář,

zalíbilo se vose.

A usedla si naň.

Král nehněval se na ni.

Ten starý král byl rád.

Čechral si bradu dlaní

a chtělo se mu spát.

Ten král hrál na

mandoru...

Ach, co jej napadlo

důvěřovati tvor,

který má žahadlo...

Když jednou setmělo se

a začal padat sníh,

král omluvil se vose

a třikrát mocně kýchl!

Ta vosa byla podlá.

Ten nevděčný tvor zhrd.

Ta vosa krále bodla

a král měl z toho smrt...

Příloha č. 5: text písně, horopis k písni, návrh hudebně pohybového a tanečního

doprovodu písně::

Nácvik písně s loutkou.

Plošné loutky: chlapec, dívka

Text písně:

1) Travička zelená, to je moje potěšení,

travička zelená, to je moje peřina.

Jak jen zjara začne pučit,

Nechci já se doma mučit.

Travička zelená, to je moje peřina.

1) Travička zelená, to je moje potěšení,

travička zelená to je moje peřina.

Když si smyslím, na ni sednu,

když si smyslím na ni lehnu.

Travička zelená, to je moje peřina.

Notopis k písni:

The musical notation is written on four staves in 2/4 time. The melody is simple, using eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes.

Tra-vič-ka ze-le-ná, to je mo-je po-tě-še-ní,
tra-vič-ka ze-le-ná, to je mo-je pe-ři-na.
Jak jen zja-ra zač-ne pu-čit, ne-chci já se do-ma mu-čit.
Tra-vič-ka ze-le-ná, to je mo-je pe-ři-na.

Návrh hudebně pohybového a tanečního doprovodu písně:

Nástup čelem zády 2 kroky vlevo 2 kroky vpravo

čelem zády 1 krok vpravo 1 krok vlevo 2 poskoky na místě

na každý takt čtvrtobrat loutkoherce vpravo, během 4 taktů se otočí o 360°

90° 180° 270° 360°

13=1 14=2 15=7 16=8

obráť se čelem k obecenstvu - poklona

Příloha č. 6 Výroba a použití loutek - fotografie

POUŽITÁ LITERATURA:

BAŤKOVÁ, B., MIKULENKOVÁ, H. *Čítanka pro 2. ročník*. Olomouc: Prodos, 1992. ISBN 80- 85806-23-1

BARTOŠ, J. *Loutkové divadlo*. Praha : Česká akademie věd, 1968

BLÁHOVÁ, K. *Uvedení do systému školní dramatiky*. Praha : Ipos, 1996. ISBN 80-7068-070-9

BUDÍNSKÁ, H. *Strefíte se do černého?* Praha: ÚDDM, 1990. ISBN 80-85105-18-7

CLARK, J., DOBSON, W., GOODE, T. , NEELANDS, J. *Lekce pro život*. Brno : MU, 2008. ISBN 978- 80- 210- 4580- 4

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X

KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno :MU, 2006. ISBN 80-210-4142-0

KNOPOVÁ, B. *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ*. Brno : MU, 2005. ISBN 80-210-3911-6

LEŠTINA, V. *Hrajeme si loutkové divadlo*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-066-9

MALÍK, J. *Loutkářství v Československu*. Praha : Ministerstvo informací, 1948

MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy*. Praha : Artama, 1992. ISBN 80-7068-041-5

MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha : Artama, 1998. ISBN 80-7068-103-9

MACHKOVÁ, E. *Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací*. Praha: MěKS, 1990

PAVLOVSKÁ, M. *Dramatická výchova*. Final Tisk : Olomoučany, 1998. ISBN-80-7204-071-5

PAVLOVSKÁ, M. *Cesta současné školy ke škole tvořivé*. Brno : PaedF MU, 2002, ISBN 80-86633-02-0.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. vyd. Praha :

- Portál, 2001. ISBN 80–7178-579–2
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80–7178-170–3
- PŘEUČIL, J. *Kouzlo rétoriky*. Frýdek – Místek : Alpress, 2007. ISBN 978–80-7362-381–4
- RICHTER, L. *Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu*. Praha: Artama, 1997, ISBN 80–7068-097–0
- RYCHECKÝ, S., RYCHECKÁ, P., ŠTRBOVÁ, H. *92 lekcí dramatické výchovy*. Ostrava: Reprošředisko ČSAD, 1994.
- RÖDL, O. *Loutkové divadlo*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1965.
- VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha : Strom, 1998. ISBN 80–86106-02–0
- VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ PRAHA, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha : Tauris, 2006. ISBN 80–87000-02–1
- ZÍTKOVÁ, J. *Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2. – 5. ročníku základní školy*. Brno: MU, 2005. ISBN 80-210- 3327- 4
- DVOŘÁK, J. V. *Herectví s loutkou*, Praha : Artama, 1997.
- VODIČKOVÁ, E. *Přehled vývoje loutkářství*. Praha : Ústřední dům lidové tvořivosti 1964.
- VAVRUŠKA, E. *Kapitoly z dějin loutkového divadla v Československu*. Praha : Výzkumný ústav odborného školství, 1971.